

Latviešu valodas aģentūra

Latviešu valodas prasme un lietojums
augstākās izglītības iestādēs:
mazākumtautību izglītības satura
reformas rezultāti

**Latviešu valodas prasme un lietojums
augstākās izglītības iestādēs:
mazākumtautību izglītības satura reformas
rezultāti**

Rīga
2010

UDK 811.174:378.1(474.3)
Kl 230

Kļava, G., Kļave, K., Motivāne, K. *Latviešu valodas prasme un lietojums augstākās izglītības iestādēs: mazākumtautību izglītības satura reformas rezultāti*. Latviešu valodas aģentūra. Rīga, 2010, 55 lpp.

Pētījuma autore: Gunta Kļava, Kate Kļave, Kristīne Motivāne
Konsultante: Ērika Pičukāne

Atbildīgā redaktore: Dr. philol. Inita Vītola
Literārā redaktore: Ilze Lāce
Recenzente: Dr. philol. Laura Tidriķe

Aptaujas:

SKDS. *Latviešu valodas prasme un lietojums augstākās izglītības iestādēs* : mazākumtautību studentu aptauja. VVA. Rīga, 2008, 69 lpp.

Aksedo. *Latviešu valodas prasme un lietojums juridisko personu dibinātās augstākās izglītības iestādēs* : pētījuma gala ziņojums. LVA. Rīga, 2010, 60 lpp.

Maketa un vāka dizaina autors, maketētājs: Toms Lūsis

© Autori, 2010
© Latviešu valodas aģentūra, 2010
© Toms Lūsis, vāka un maketa dizains, 2010

ISBN 978-9934-8172-8-1

SATURS

Ievads	4
Vispārējās vidējās mazākumtautību izglītības satura reforma 2004. gadā	7
Bilingvālās izglītības principi un ieviešana Latvijā	10
Studiju valoda Latvijas augstskolās	14
Latviešu valodas lietojums augstākajā izglītībā: mazākumtautību izglītības satura reformas īstenošanas rezultāti	19
Latviešu valodas prasmes raksturojums	22
Latviešu valodas mācību kvalitāte vidusskolā	29
Latviešu valodas un svešvalodu izmantojums studiju procesā privātajās augstskolās	31
Dažādu valodu izmantošana studiju procesā	35
Secinājumi	41
Izmantotā literatūra	43
Pielikumi	
1. pielikums. Aptaujas lapa valsts augstskolu studentiem (vispārējās vidējās izglītības iestāžu, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas, absolventiem)	45
2. pielikums. Aptaujas lapa privāto augstskolu studentiem (vispārējās vidējās izglītības iestāžu, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas, absolventiem)	48
3. pielikums. Aptaujas lapa privāto augstskolu studentiem (vispārējās vidējās izglītības iestāžu ar latviešu mācībvalodu absolventiem)	52

Ievads

Latviešu valodas aģentūra sadarbībā ar SIA „Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centru SKDS” un SIA „Aksedo” veikusi pētījumu „Latviešu valodas prasme un lietojums augstākās izglītības iestādēs”. Pētījuma mērķis ir apzināt situāciju latviešu valodas prasmes un lietojuma jomā augstākās izglītības iestādēs. Pētījuma uzdevums ir noskaidrot mazākumtautību izglītības satura reformas rezultātus: vai vispārējās vidējās izglītības mazākumtautību programmas ar palielinātu latviešu valodas īpatsvaru veiksmīgi sagatavo nākamos studentus mācībām augstskolā; kā studenti vērtē latviešu valodas apguvi un mācību procesa kvalitāti vidusskolā; kāda ir situācija latviešu valodas un svešvalodu lietojumā augstākās izglītības iestādēs.

Studentu sniegtais mazākumtautību izglītības satura reformas vērtējums ir nozīmīgs arī tādēļ, ka liela daļa (75–77 %) vidusskolas absolventu vēlas turpināt studijas augstākās izglītības iestādēs – augstskolās un koledžās. Šādu studiju motivāciju sekmē gan plašais studiju programmu piedāvājums, gan arī vidējās profesionālās izglītības zema prestiža sabiedrībā.¹ Problēmas latviešu valodas apguvē un lietošanā profesionālajā izglītībā ir apzinātas Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskolas veiktajā pētījumā „Latviešu valodas lietojums profesionālajā izglītībā – situācijas izpēte un ieteikumi”, kurš tapis ar Latviešu valodas aģentūras atbalstu un sadarbībā ar Daugavpils Tirdzniecības skolu.²

No 2004. gada 1. septembra pakāpeniski, sākot ar 10. klasi, vidusskolas Latvijā sāka īstenot mazākumtautību izglītības programmas ar palielinātu latviešu valodas īpatsvaru. Tas nozīmē, ka no 10. līdz 12. klasei mazākumtautību izglītības iestādēs katru mācību gadu ne mazāk par pieciem mācību priekšmetiem apgūst latviešu valodā (šajā skaitā neietilpst latviešu valoda un literatūra). 40 % no visiem mācību priekšmetiem šajās programmās tiek apgūti mazākumtautību valodā.

Pētījuma izstrādei veiktas aptaujas Latvijas valsts augstskolās un fizisko un juridisko personu dibinātās augstskolās (turpmāk – privātās augstskolas). Viens no pētījuma uzdevumiem ir noskaidrot 2004. gada vispārējās vidējās izglītības mazākumtautību izglītības satura reformas rezultātus, tāpēc valsts augstskolās pētījuma mērķgrupa bija 1. un 2. kursa bakalaura studiju programmu klātienēs nodaļu studenti (80 % respondentu bija 1. kursa studenti un 20 % – 2. kursa studenti), kuri beiguši vidusskolas, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas, un augstskolā studē latviešu valodā.³ 2008./2009. studiju gadā Latvijas augstskolās 1. un 2. kursā studēja tā mazākumtautību absolventu grupa, kas vidusskolā bija sākuši mācības 2004./2005. un 2005./2006. mācību gadā un līdz ar to jau apguvuši mazākumtautību izglītības programmas ar palielinātu latviešu valodas īpatsvaru. Ņemot vērā šo faktu, aptaujas lapās (sk. 1. pielikumu) tika piedāvāti jautājumi gan par respondentu valodu prasmēm, gan valodas prasmju pašvērtējumu, gan arī par problēmām, kas saistītas ar latviešu valodas lietošanu studiju procesā. Valsts augstskolās veiktajā aptaujā piedalījās 314 mērķgrupas respondentu (sk. 1. att.).

Savukārt privātajās augstskolās aptaujā piedalījušies divu grupu respondenti: studenti, kuri apguvuši mazākumtautību izglītības programmu kādā no vispārējās izglītības iestādēm (46,1 %

¹ *Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2009. gadā* [tiešsaiste]. Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības departaments. Rīga, 2009, 35. lpp. [skatīts 9.09.2010].

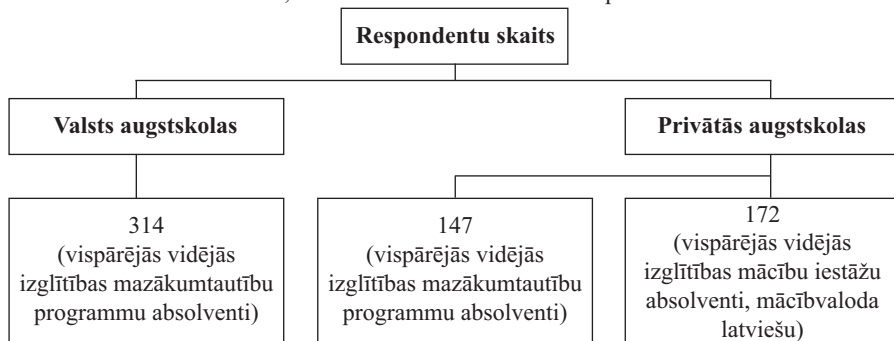
Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/registri-statistika/statistika-augstaka/parskats-2009.html>

² *Latviešu valodas lietojums profesionālajā izglītībā – situācijas izpēte un ieteikumi* [tiešsaiste]. A. Auniņa, F. Lomanova, I. Palkeviča u. c. Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskola. Rīga: 2010, 54 lpp. [skatīts 9.11.2020.].

Pieejams: http://www.valoda.lv/downloadDoc_444/mid_510

³ SKDS. *Latviešu valodas prasme un lietojums augstākās izglītības iestādēs: mazākumtautību studentu aptauja*. VVA. Rīga, 2008, 4. lpp.

respondentu), un studenti, kuri mācījušies vidusskolā ar latviešu mācībvalodu (53,9 % respondentu). Šāds dalījums jāva noskaidrot valodas situāciju tajās privātajās augstskolās, kuras daļu studiju programmu vai mācību kursu piedāvā apgūt svešvalodā (parasti – krievu). Tādējādi arī studentiem, kuru dzimtā valoda ir latviešu, nākas izmantot savas svešvalodu prasmes.

1. att. Respondentu skaits un dalījums grupās pēc vidusskolā apgūtās mācību programmas

Aptaujas tika veiktas gan lielākajās valsts, gan privātajās augstākās izglītības iestādēs dažādos Latvijas reģionos. Valstī kopā 2009. gada beigās darbojās 58 augstākās izglītības iestādes⁴, veiktā pētījuma izlasē tika iekļautas 23 augstākās izglītības iestādes – 11 valsts augstskolas un 12 privātās augstskolas un koledžas, respondentu atlase notika proporcionāli studentu skaitam augstskolās (sk. 2. att.).

AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀDE	Respondentu skaits	Sadalījums (%)
Latvijas Universitāte	60	10
Rīgas Tehniskā universitāte	60	10
Rīgas Stradiņa universitāte	40	6
Daugavpils Universitāte	26	4
Latvijas Policijas akadēmija	23	3
Liepājas Universitāte	11	2
Banku Augstskola	21	3
Rēzeknes Augstskola	16	2
Latvijas Lauksaimniecības universitāte	14	2
Ventspils Augstskola	12	2
Latvijas Sporta pedagogijas akadēmija	10	2
Biznesa augstskola „Turība”	10	2
Baltijas Starptautiskā akadēmija	107	16
Rīgas Starptautiskā ekonomikas un biznesa administrācijas augstskola	62	10

⁴ Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2009. gadā [tiešsaiste]. Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības departaments. Rīga, 2009, 13. lpp. [skatīts 9.09.2010].

Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/registri-statistika/statistika-augstaka/parskats-2009.html>

Transporta un sakaru institūts	49	8
Ekonomikas un kultūras augstskola	25	4
Biznesa vadības koledža	20	3
Latvijas Biznesa koledža	11	2
Informācijas sistēmu menedžmenta augstskola	10	2
Juridiskā koledža	10	2
Alberta koledža	10	2
Starptautiskā praktiskās psiholoģijas augstskola	10	2
Psiholoģijas augstskola	5	1
Kopā	633	100

2. att. *Aptaujāto studentu sadalījums pēc augstskolām, studentu skaits un procentuālais dalījums valsts un privātajās augstskolās*

Vispārējās vidējās mazākumtautību izglītības satura reforma 2004. gadā

Likumsakarīgs solis pēc Latvijas neatkarības pasludināšanas bija jaunas izglītības sistēmas veidošana, kas sekmētu arī Latvijas sabiedrības integrāciju. Valodu prasme ir katra cilvēka bagātība. Valsts valodas prasme ir ne tikai iedzīvotāju cieņas apliecinājums valstij, kurā viņi dzīvo, bet arī pilsoņa pienākums. Kā minējusi I. Druviete, „Latvijā tāpat kā jebkurā citā valstī mācības divās valodās nav pašmērķis, bet līdzeklis valsts politikas īstenošanai. Tas ir veids, kā iespējams nodrošināt kopīgu saziņas valodu visiem Latvijas iedzīvotājiem un īstenot Latvijas sabiedrības integrācijas programmu.”⁵

Tā kā 1999. gadā stājās spēkā jaunais Valsts valodas likums un latviešu valodas prasme kļuva par obligātu gan valsts, gan privātajā sektorā, bija jāizveido tāda izglītības sistēma, kas latviešu mācībvalodas un bilingvālo (īsteno mazākumtautību izglītības programmas) izglītības iestāžu absolventiem nodrošinātu vienādas iespējas darba un izglītības tirgū. Vēl viens būtisks arguments latviešu valodas īpatsvara palielināšanai mācību procesā bija nepieciešamība veidot Latviju par valsti, kuras sabiedrība būtu saliedēta.⁶

Līdz deviņdesmito gadu vidum Latvijā pastāvēja divas atšķirīgas skolu sistēmas – latviešu un krievu, katra ar savu mācību programmu. Mazākumtautību izglītības politikā un īstenošanā jauna pieeja tika ieviesta līdz ar 1995. gada Izglītības likuma 5. panta grozījumiem, kuros noteikts, ka pamatzglītībā, t. i., 1.–9. klasē, vismaz divi mācību priekšmeti, bet vidusskolās, t. i., 10.–12. klasē, trīs mācību priekšmeti jāapgūst latviešu valodā.⁷ 1998. gada 29. oktobrī tika pieņemts jauns Izglītības likums, ar kuru tika uzsākta skolu segregācijas atcelšana, paredzot vienotas izglītības sistēmas izveidi. Izglītības likums ir pamats mazākumtautību izglītības sistēmas izveidei. Tas nodrošina, ka mazākumtautību izglītības programmā tiek ietverts gan saturs, kas ir vajadzīgs, lai tālāk nodotu mazākumtautību kultūras mantojumu, gan sasniegtu tādus mērķus kā sabiedrības integrācija un vienlīdzīgas iespējas katram valsts iedzīvotājam.

Izglītības likuma 9. panta pirmajā daļā noteikts, ka valsts un pašvaldību izglītības iestādēs izglītību iegūst valsts valodā. Savukārt otrajā daļā norādīts, ka citā valodā izglītību var iegūt privātās izglītības iestādēs (1. punkts), valsts un pašvaldību izglītības iestādēs, kurās tiek īstenotas mazākumtautību izglītības programmas (2. punkts), kā arī citās likumos paredzētās izglītības iestādēs (3. punkts). Likuma pārejas noteikumu 9. punktā noteica, ka 9. panta 2. daļas 2. punktam jāstājas spēkā 2004. gada 1. septembrī.

Valsts un pašvaldību vispārējās vidējās izglītības iestāžu desmitajās klasēs mācības tika sāktas un īstenotas valsts valodā atbilstoši valsts vispārējās vidējās izglītības standartam.⁸ Standarts jau tolaik noteica: mazākumtautību valodās mācību satura apguvi var nodrošināt līdz divām piektdaļām no kopējās mācību stundu slodzes mācību gadā. Īstenojot mazākumtautībām paredzētās vispārējās vidējās izglītības programmas, izglītības iestādes pašas nosaka mācību priekšmetu apgūvē lietojamo valodu, ievērojot noteikto proporciju. Atbilstoši valsts pamatzglītības standartam izveidotajiem modeļiem mācību satura apgūvē valsts valodas lietojuma īpatsvaram bija jāsasniedz 50–70 procentus.

⁵ Druviete, I. Bilingvālā izglītība pasaulē un Latvijā. No: Druviete, I. *Skatījums. Valoda, sabiedrība, politika*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010, 119. lpp.

⁶ Hirša, Dz. Izglītības reforma: realitāte un izdomājumi. *Latvijas Avīze*, 06.03.2004.

⁷ Markus, D., Grīnfelds, A., Švinks, U. *Bilingvālās izglītības ieviešanas izpēte. Skolotāju darbs 2000–2001*. Rīga: SIA „Puse Plus”, 2002, 3. lpp.

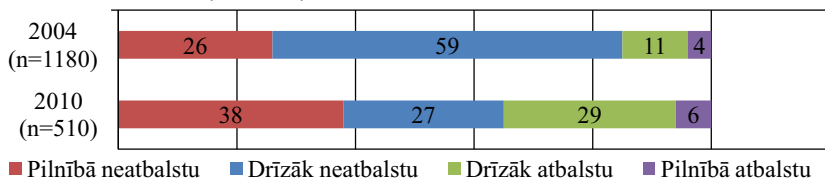
⁸ *Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem* [tiešsaiste]. Ministru kabineta noteikumi Nr. 715, 2.09.2008. [skatīts 26.08.2010.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=181216>

Mazākumtautību izglītības programmu ieviešanā tika paredzēti vairāki pārejas posmi: pamatizglītībā mazākumtautību izglītības programmu ieviešanu sāka 1999. gada 1. septembrī 1. klasē, un pilnīgai pamatskolas pārejai uz jaunām programmām tika paredzēti trīs gadi – līdz 2002. gada 1. septembrim, kad visā pamatskolā (1.–9. klase) skolēni jau ieguva izglītību divās valodās (bilingvāli, par bilingvālo izglītību sk. turpmāk); bet 10. klasē mācības 60 % valsts valodā un 40 % dzimtajā valodā bija jāuzsāk 2004. gada 1. septembrī. Tātad 11. un 12. klase no 2004. gada 1. septembra turpināja mācīties, ievērojot iepriekšējā likuma prasību valsts valodā apgūt trīs priekšmetus, skolai vēl papildus tika doti trīs gadi, lai sagatavotos un nodrošinātu iespēju skolēniem 2007./2008. mācību gadā 60 % mācību priekšmetu apgūt latviešu valodā. Šis pārejas posms bija likumsakarīgs, jo 2007./2008. mācību gadā mācības 10. klasē turpināja tie skolēni, kuri 1999. gadā 1. klasē sāka mācīties bilingvāli.⁹

Latviešu valoda mazākumtautību skolās ir kļuvusi ne tikai par mācību priekšmetu, bet arī par mācību līdzekli, kas nodrošina un turpinās nodrošināt kvalitatīvu latviešu valodas apguvi skolās, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas, pakāpeniski mazinot skolu lingvistisko nošķirtību un iedzīvinot Izglītības likumā un Valsts valodas likumā noteiktās valodas funkcijas izglītības sistēmā.¹⁰ Latvijā viens no būtiskiem mērķiem ir bijis panākt, ka izglītības ieguve valsts un pašvaldību mācību iestādēs notiek valsts valodā, vienlaicīgi nodrošinot iespēju apgūt dzimto valodu un savu nacionālo kultūru mazākumtautību pārstāvjiem. Latvija ir viena no retajām ES valstīm, kurā no valsts budžeta tiek finansēta mazākumtautību izglītības programmu īstenošana.

Vispārējās vidējās izglītības mazākumtautību programmu satura reforma 2004. gadā bija arī nepieciešama, lai mazākumtautību skolu izglītojamās sagatavotu studijām Latvijas augstākās izglītības iestādēs (kopš 1999. gada 1. septembra izglītības ieguve valsts augstskolās ir latviešu valodā¹¹) un nodrošinātu izglītības sistēmas vienotības un pēctecības principu, tādējādi sekmējot arī mazākumtautību skolu absolventu iekļaušanos Latvijas darba tirgū.

Kā liecina pēc Izglītības un zinātnes ministrijas (turpmāk arī – IZM) pasūtījuma 2010. gadā veiktā pētījuma rezultāti, kopš 2004. gada ir uzlabojusies vidusskolēnu, kuri apgūst mazākumtautību izglītības programmas, un viņu vecāku attieksme pret mazākumtautību izglītības satura reformu (sk. 3. att.).¹²

Bāze: respondenti, kuri snieguši noteiktu atbildi

3. att. Mazākumtautību izglītības programmu skolēnu izglītības satura reformas vērtējums: 2004. un 2009. gada rādītāju salīdzinājums (%)

⁹ LVAVA. *Bilingvālā izglītība: pasaules un Latvijas pieredze: bilingvālo mācību skolotājam. Labas prakses piemēri.* Sast. S. Mackeviča, A. Visocka. Rīga: Jelgavas tipogrāfija, 2008, 68. lpp.

¹⁰ *Latviešu valoda 15 neatkarības gados: lingvistiskā situācija, attieksme, procesi, tendences.* V. Viķe-Freiberga, R. Apinis, L. Azarova u. c.; VVK. Rīga: Apgāds „Zinātne”, 2007, 345. lpp.

¹¹ Markus, D., Grīnfelds, A., Švinks, U. *Bilingvālās izglītības ieviešanas izpēte. Skolotāju darbs 2000–2001.* Rīga: SIA „Puse Plus”, 2002, 4. lpp.; Izglītības likums [tiešsaiste]. 29.10.1998. [skatīts 26.08.2010].

Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50759>

¹² BISS. *Vidusskolēnu pilsoniskās un lingvistiskās attieksmes, apgūstot mazākumtautību izglītības programmas: pētījuma ziņojums [tiešsaiste].* IZM. Rīga, 2010, 30. lpp. [skatīts 6.09.2010.].

Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/BISS_pet_skolnieku_attieksmes.pdf

Minētie faktori nosaka pētījuma par latviešu valodas prasmī un lietojumu augstākajā izglītībā aktualitāti. Arī pēdējos gados veikto aptauju par lingvistisko attieksmi un tās ietekmējošiem faktoriem rezultāti pamato šāda pētījuma nepieciešamību, jo vērojamas latviešu valodas apguvei un lietošanai nelabvēlīgas tendences gan Latvijas ekonomisko apstākļu, gan konkurentvalodu ietekmē. Piemēram, Baltijas Sociālo zinātņu institūta 2009. gadā veiktajā pētījumā secināts, ka pēdējā laikā vērojama skolēnu motivācijas apgūt un lietot latviešu valodu vājināšanās. Kā cēloņi tam minēta nekonsekvence prasībās pret latviešu valodas lietojumu publiskajā vidē un ekonomiskās situācijas pasliktināšanās, kas, kā atzīst pētnieki, no vienas puses, mazina jauniešu uzticēšanos valstij un, no otras puses, veicina nevis valsts valodas, bet gan angļu valodas apguvi.¹³

Jāņem vērā arī valsts valodas lietojums dažādās sociolingvistiski nozīmīgās jomās. Kā secināts Latviešu valodas aģentūras pētījumos¹⁴, lielākās problēmas rodas tieši privātās uzņēmējdarbības jomā, īpaši – Rīgā un Rīgas rajonā, lielākajās Latvijas pilsētās un Latgalē. Salīdzinot ar 2004. gadā veikto Latvijas iedzīvotāju aptauju, kurā apmēram 70 % krievvalodīgo iedzīvotāju norādījuši, ka ikdienas dzīvē ārpus mājas (pakalpojumu iestādēs) samērā bieži tiek lietota latviešu valoda, 2009. gadā veiktās aptaujas dati rāda, ka tikai 59 % krievvalodīgo iedzīvotāju atzinuši – pakalpojumu sfērā tiek lietota latviešu valoda. Secināms, ka latviešu valodas lietojums pakalpojumu jomā ir samazinājies. Tas vēlreiz pierāda nepieciešamību normatīvajos aktos noteikt stingrākas prasības latviešu valodas prasmju apguvē vispārējās izglītības iestādēs (tajā skaitā pamatskolas posmā¹⁵) un mācībvalodas izvēlē visās augstākās izglītības iestādēs Latvijā, stingrāk kontrolēt valsts valodas lietojumu publiskajā vidē, apzinoties konkurentvalodu – angļu un īpaši krievu – ekonomisko vērtību un ietekmi uz lingvistisko vidi Latvijā, veicināt valsts valodas prasmju pilnveidi un lietošanu visās nozīmīgākajās sociolingvistiskajās jomās.

¹³ BISS. *Centralizēto eksāmenu pēdējo trīs gadu rezultātu analīze un sagatavotība pārejai uz vienotu latviešu valodas eksāmenu 2012. gadā izpēte* [tiešsaiste]. LR IZM. Rīga: 2009, 29. lpp. [skatīts 28.10.2010.].

Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Registri_statistika/IZM-petijums-pareja-uz-vienotu-lat-val-eksamenu.pdf; BISS. *Vidusskolēnu pilsoniskās un lingvistiskās attieksmes, apgūstot mazākumtautību izglītības programmas: pētījuma ziņojums* [tiešsaiste]. IZM. Rīga, 2010, 45. lpp. [skatīts 6.09.2010].

Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/BISS_pet_skolnieku_attieksmes.pdf

¹⁴ Data Serviss. *Latviešu valodas attīstības un lietojuma problēmas* : padziļināta analīze. Rīga, 2004, 44 lpp.; DataServiss. *Latvijas valodas situācijas sociolingvistiskā izpēte* : pārskats par pētījumu. LVA. Rīga: 2009, 79 lpp.; Fieldex. *Valodas situācijas sociolingvistiskā izpēte* : pētījuma rezultātu ziņojums (dziļās intervijas). Rīga, 2009, 79 lpp.

¹⁵ 9. klases latviešu valodas centralizētā eksāmena rezultāti liecina, ka pēdējos gados pieaug to skolēnu skaits, kuri eksāmenā ieguvuši E vai F līmeni, piem., 2005. gadā E – 9,30% un F – 2,20% un 2010. gadā E – 16,05% un F – 8,42% (sk.: *Valsts pārbaudes darbi (norises statistika un rezultātu raksturojums)* [tiešsaiste]. VISC [skatīts 28.07.2010.].

Pieejams: <http://visc.gov.lv/eksameni/vispizgl/statistika.shtml>). Par problēmām latviešu valodas apguvē pamatskolā liecina arī profesionālo vidusskolu audzēkņi, kuru latviešu valodas prasme ir ļoti vāja (sk. *Latviešu valodas lietojums profesionālajā izglītībā – situācijas izpēte un ieteikumi* [tiešsaiste]. A. Auniņa, F. Lomanova, I. Palkeviča u. c. Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskola. Rīga: 2010, 54 lpp. [skatīts 9.11.2020.].

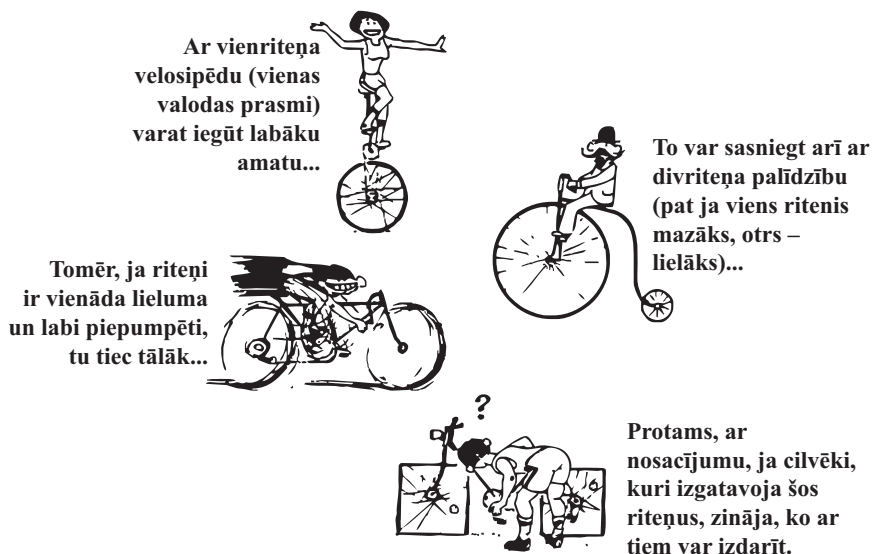
Pieejams: http://www.valoda.lv/downloadDoc_444/mid_510

Bilingvālās izglītības principi un ieviešana Latvijā

Ar terminu „bilingvālā izglītība” tiek apzīmēti vairāki simti modeļu un programmu, ko vieno kopīgs princips: kā mācību līdzekļus tiek izmantotas divas (dažos gadījumos 3–4) valodas.¹⁶

Kopš 20. gadsimta 80. gadiem pasaulē pieņemts šķirt jēdzienus *svešvalodas apguve* un *otrās valodas apguve*. Tādējādi tika akcentēti vairāki nozīmīgi valodu apguves faktori. **Otrā valoda** ir valoda, kuras mutvārdu un rakstveida izpausmes pastāv sabiedrībā un apņem minoritātes pārstāvjus, tiklīdz viņi iziet ārpus mājām un savas minoritātes grupas. Otrajai valodai nav obligāti pēc skaita jābūt otrajai, ar kuru sastapies minoritātes pārstāvis. Pat mazi bērni var būt divvalodīgi vai vairākvalodīgi vidē, kur dominē minoritātes valoda, vai arī cita veida divvalodīgā vai vairākvalodīgā vidē. Pastāv daudz dažādu grūtību otrās valodas apguvē, taču ir vismaz viena liela priekšrocība, piemēram, salīdzinot ar svešvalodas apguvi: valodas mācīšanās notiek apgūstamās valodas zemē.¹⁷

Tradicionāli ar **bilingvālo izglītību** tiek saprasta minoritātes valodas (kā mācībvalodas) pievienošana oficiālajai valodai, bet ne otrādi.¹⁸ Norma lielākajā daļā pasaules valstu ir mācības galvenokārt valsts (oficiālajā) valodā. Latvijas bilingvālās izglītības koncepcija turpretim atbilst jaunākajām zinātnes atziņām par dzimtās valodas nozīmi. Valsts valoda kā mācību līdzeklis pieaugošā proporcijā papildina bērna dzimto valodu, tādējādi nodrošinot abu valodu zināšanas un prasmes augstā līmenī.

4. att. Bilingvisma rezultāti¹⁹

¹⁶ Druviete, I. Bilingvālā izglītība pasaulē un Latvijā. No: Druviete, I. *Skatījums. Valoda, sabiedrība, politika*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010, 119. lpp.

¹⁷ LAT 2. *Mūsdienu metodikas rokasgrāmata skolotājiem*. O. Burkevica, L. Grigule, L. Holms. Rīga: LVAVP, 2001, 216 lpp.

¹⁸ Druviete, I. Bilingvālā izglītība pasaulē un Latvijā. No: Druviete, I. *Skatījums. Valoda, sabiedrība, politika*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010, 121. lpp.

¹⁹ Materiāls no: Cummins, J. *Negotiating identities: Education for empowerment in a diverse society* [tiešsaiste]. LosAngeles, CA: California Association of Bilingual Education, p. 117. [skatīts 4.11.2010.]. Pieejams: www.joan-wink.com/scheditens/effects-of-bilingual.jpg

Bilingvālās izglītības mērķi:

- integrēt indivīdus un grupas vienotā sabiedrībā; socializēt cilvēkus pilnvērtīgai līdzdalībai sabiedrības dzīvē;
- veidot multilingvālu sabiedrību; panākt vienotību multietniskā lingvistiski daudzveidīgā valstī;
- nodrošināt darba tirgum un sociālajai mobilitātei nepieciešamās valodas prasmes;
- saglabāt etnisko un reliģisko identitāti;
- apgūt valodu kā sazināšanās līdzekli starp lingvistiski un politiski nošķirtām kopienām;
- padziļināt valodas un kultūras izpratni.²⁰

Bilingvālā izglītība Latvijā

Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) 1998. gada 29. oktobrī pieņēma Izglītības likumu. Likuma mērķis ir nodrošināt katram Latvijas iedzīvotājam iespēju attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai veidotos patstāvīga un attīstīta personība, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības loceklis.

1999. gadā Izglītības un zinātnes ministrija apstiprināja bilingvālās izglītības programmas paraugu ar četrām apakšprogrammām jeb modeļiem. Šie modeļi dod iespēju bērniem apgūt latviešu valodu un kultūru un arī mācīties dzimto valodu un kultūru. Visos modeļos ir paredzētas mācības bilingvāli. Šie četri piedāvātie bilingvālās izglītības modeļi līdz tā paša gada septembrim tika apspriesti un novērtēti (piedaloties skolotājiem un vecākiem), izvēloties attiecīgajai skolai piemērotāko. No 1999. gada 1. septembra pirmajās klasēs tika sāktas mācības jau pēc jaunās kārtības.²¹

Piedāvātas četras mazākumtautību pamatizglītības apakšprogrammas:²²

1. apakšprogramma: paredz pāreju uz latviešu valodu kā mācībvalodu, paralēli vismaz līdz 6. klasei skolēna pirmā valoda tiek apgūta kā mācību priekšmets;

2. apakšprogramma: to plaši praktizē vairākas Eiropas valstis, kurās līdzās pamatnācijai dzīvo daudz mazākumtautību iedzīvotāju (Šveice, Zviedrija, Dānija, Somija u. c.), paredz vertikālu (mācību priekšmetu apgūvē tiek izmantota gan skolēna pirmā, gan otrā valoda) abu valodu lietošanu līdz pamatskolas (1.–9. klase) beigām;

3. apakšprogramma: pakāpeniskas pārejas programma uz mācībām valodā deviņu pamatskolas gadu garumā. 1. klasē vienu priekšmetu apgūst valodā, ar katru nākamo gadu nāk klāt vēl viens mācību priekšmets valodā, un tā līdz pamatskolas beigām – 9. klasei. Rezultātā skolēniem jābūt gataviem vidusskolā mācīties valsts valodā;

4. apakšprogramma: paredz sākumskolas (1.–4. klase) izglītības iegūšanu skolēnu dzimtajā mazākumtautības valodā. Sākot ar 5. klasi, puse mācību priekšmetu tiek apgūta latviešu valodā, otra puse – dzimtajā valodā; tā līdz 9. klasei.

Izglītības un zinātnes ministrijas izstrādātajām programmām ir vadlīniju raksturs. Skolām ir tiesības, ņemot vērā Izglītības likumu, izstrādāt savas programmas un pēc licencēšanas IZM strādāt saskaņā ar tām.

No četrām IZM piedāvātajām mazākumtautību izglītības programmas apakšprogrammām 1999./2000. mācību gadā vislielāko atzinību bija guvusi 3. apakšprogramma (sk. 5. att.), kas paredz pakāpenisku pāreju uz mācībām latviešu valodā – katru gadu pa vienam tiek palielināts latviski mācāmo priekšmetu skaits. Šo apakšprogrammu izvēlējās vairāk nekā 50 % no 244 mazākumtautību skolām. Tā dod iespēju matemātiku, fiziku un ķīmiju apgūt dzimtajā valodā ilgāk nekā citus mācību priekšmetus. Otrā populārākā bija 2. apakšprogramma, kura paver

²⁰ Par bilingvālo izglītību sk. arī: Beikers, K. *Bilingvālās izglītības un bilingvisma pamati*. Rīga: Nordik, 2002.

²¹ LVAVA. *Bilingvālā izglītība: pasaules un Latvijas pieredze* : bilingvālo mācību skolotājam. Labas prakses piemēri. Sast. S. Mackeviča, A. Visocka. Rīga: Jelgavas tipogrāfija, 2008, 68. lpp.

²² Turpat, 34. lpp.

plašas iespējas radoši strādāt bilingvālās izglītības īstenošanā, dodot iespēju skolām pašām brīvi izmantot dažādas mācību metodes un paņēmienus priekšmetu satura apguvē.

1. apakšprogramma, kurā visi mācību priekšmeti apgūstami latviešu kā otrajā valodā, ir visgrūtāk īstenojamā. 4. apakšprogrammā, kas sākumskolā dod iespēju mācīties dzimtajā valodā un latviešu valodu apgūt kā mācību priekšmetu, 4.–6. klasēs 50 % nodarbību jānotiek latviski, bet vēlāk latviešu valodā apgūstamo priekšmetu skaitu jāpalielina līdz 60 % no visām stundām.

Skolu īstentās apakšprogrammas				
Novadi	1. apakš-programma (%)	2. apakš-programma (%)	3. apakš-programma (%)	4. apakš-programma (%)
KURZEME	20	26,7	53,3	0
LATGALE	9,8	27,2	56,5	6,5
VIDZEME	13,6	4,5	68,2	13,5
ZEMGALE	4,2	29,2	54,2	12,5
RĪGA	8,6	25,9	53,1	12,3

5. att. *Latvijas skolu izvēlētās mazākumtautību izglītības programmas apakšprogrammas 1999./2000. mācību gadā*²³

Latvijā bilingvālā izglītība tiek izprasta kā sistēma, kurā līdztekus minoritātes valodai latviešu valoda kā otrā valoda (valsts valoda) tiek izmantota gan kā mācību līdzeklis, gan kā mācību priekšmets. Šāda bilingvālās izglītības izpratne atbilst jaunākajām nostādnēm pasaulē. Latviešu valoda kā otrā valoda un kā mācību līdzeklis pieaugošā progresijā papildina skolēna dzimto valodu, tādējādi nodrošinot abu valodu prasmi augstā līmenī.

Bilingvālās izglītības jēdziens nebūtu attiecināms tikai uz skolām, kas īsteno mazākumtautību programmas. Kādu no bilingvālās izglītības modeļiem varētu izmantot arī latviešu skolās (latviešu-angļu, vācu, franču u. c.), izmantojot divu mācībvalodu paralēlu lietojumu mācību procesā.²⁴

Valsts valodas apguves prasmju līmeni mazākumtautību izglītības programmās parāda latviešu valodas un literatūras eksāmena rezultāti. Nedaudz mainoties īpatsvaram, skolēnu latviešu valodas prasmes ir samērā nemainīgas (lielākoties B, C un D līmenis, sk. 6. att.).

Līmenis	Gads	F (%)	E (%)	D (%)	C (%)	B (%)	A (%)
	2009	2,73	15,53	23,46	29,20	25,78	3,30
	2008	2,54	12,37	26,19	34,00	22,46	2,44
	2007	3,68	9,47	29,34	30,99	22,28	4,23
	2006	1,83	11,61	24,92	29,34	26,73	5,56
	2005	2,7	13,8	24,3	30,4	24,7	4,1

6. att. *Latviešu valodas (mazākumtautību izglītības programma) 12. klašu eksāmena rezultātu salīdzinājums no 2005. līdz 2009. gadam*²⁵

²³ LVAVA. *Bilingvālā izglītība: pasaules un Latvijas pieredze: bilingvālo mācību skolotājam. Labas prakses piemēri.* Sast. S. Mackeviča, A. Visocka. Rīga: Jelgavas tipogrāfija, 2008, 39. lpp.

²⁴ Turpat; Druviete, I. *Bilingvālā izglītība pasaulē un Latvijā.* No: Druviete, I. *Skatījums. Valoda, sabiedrība, politika.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010, 124. lpp.

²⁵ VISC. *Valsts pārbaudes darbi (norises statistika un rezultātu raksturojums)* [tiešsaiste]. [Skatīts 28.07.2010.].

Pieejams: <http://visc.gov.lv/eksameni/vispizgl/statistika.shtml>

Vērtējumu centralizētajos eksāmenos Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrijas Izglītības satura un eksaminācijas centrā (kopš 2010. gada Valsts izglītības satura centrs, turpmāk VISC) nosaka pēc normatīvi kritēriālā principa un izsaka 6 sasniegumu līmeņos: no A (augstākais) līdz F (zemākais).

Lai noskaidrotu, vai izglītības satura ar palielinātu latviešu valodas īpatsvaru reformas īstenošana ir devusi pozitīvus rezultātus, ir vērtīgi salīdzināt mazākumtautību programmu skolēnu un to skolēnu, kuri mācījušies latviešu mācībuvalodas skolās, centralizēto eksāmenu rezultātus dažādos priekšmetos. Valsts izglītības satura centra sniegtie dati²⁶ liecina, ka eksāmenu rezultāti ir līdzīgi neatkarīgi no apgūtās izglītības programmas. Atšķirības skolēnu sasniegumos ir konstatējamas nevis pēc apgūtās programmas, bet drīzāk pēc reģionālās atrašanās, resp., lauku skolās ir zemāki sasniegumi nekā pilsētās, īpaši Rīgā. Arī pēc Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtījuma 2009. gadā veiktais pētījums par centralizēto eksāmenu rezultātiem liecina, ka dažos priekšmetos mazākumtautību skolu pārstāvjiem ir pat nedaudz labāki rezultāti nekā vidusskolās ar latviešu mācību valodu.²⁷ Tāpēc nav pamata apgalvojumiem, ka mazākumtautību izglītības programmu skolēniem ir sliktākas zināšanas tāpēc, ka viņiem mācību viela jāapgūst valsts valodā.

Skolu, kas īsteno mazākumtautību programmas, direktori 2010. gadā Baltijas Sociālo zinātņu institūta īstenotajā pētījumā minējuši vairākus izglītības satura īstenošanā nozīmīgus faktorus²⁸:

- pēctecība priekšmetu apgūvē latviski no pirmsskolas izglītības iestādes līdz vidusskolai;
- skolotāju latviešu valodas prasme, lingvistiskā attieksme un mācību motivācija (kā atzīst aptaujātie direktori, vēl joprojām pedagogu centieni kvalifikācijas paaugstināšanā un latviešu valodas prasmes pilnveidē ir visai atšķirīgi – parasti dažādu subjektīvu iemeslu dēļ);
- bilingvālās izglītības metodikas izstrāde, pilnveide un piemērošana mūsdienu prasībām;
- atbrīvošanās no jautājuma politizēšanas;
- formālā bilingvisma izskaušana skolās;
- ģimenes loma skolēna mācību motivācijas un attieksmes izveidē un ļoti lielas daļas vecāku izpratnes trūkums par bilingvālo izglītību.

Bilingvālās izglītības ieviešanai un īstenošanai Latvijā ir milzīga nozīme sabiedrības integrācijā un Latvijas iedzīvotāju vienlīdzīgu tiesību īstenošanā. Taču jāņem vērā, ka šīs izglītības koncepcijas realizācija var būt pilnvērtīga un veiksmīga tikai tad, ja vienlaikus tiek aktualizēti arī citi pasākumi latviešu valodas kā valsts valodas un kā sabiedrības kopīgās valodas nostiprināšanai – valsts valodas statusa juridiska reglamentācija, valodas zinātniska izpēte, košana un standartizācija, zinātniskas un populārzinātniskas literatūras izdošana, pozitīvas lingvistiskās attieksmes veicināšana u. c. – resp., latviešu valodas konkurētspējas un prestiža nodrošināšana.²⁹

²⁶ VISC. *Valsts pārbaudes darbi (norises statistika un rezultātu raksturojums)* [tiešsaiste]. [Skatīts 28.07.2010.].

Pieejams: <http://visc.gov.lv/eksameni/vispizgl/statistika.shtml>

Sk. arī: *Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neieviešamo un izaicinājumu audits*. N. Muižnieka redakcijā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010, 197.–198. lpp.

²⁷ BISS. *Centralizēto eksāmenu pēdējo trīs gadu rezultātu analīze un sagatavošana pārejai uz vienotu latviešu valodas eksāmenu 2012. gadā izpēte* [tiešsaiste]. LR IZM. Rīga: 2009, 4. lpp. [skatīts 28.10.2010.]. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Registri_statistika/IZM-petijums-pareja-uz-vienotu-latv-val-eksamenu.pdf

²⁸ BISS. *Vidusskolēnu pilsoniskās un lingvistiskās attieksmes, apgūstot mazākumtautību izglītības programmas* : pētījuma ziņojums [tiešsaiste]. IZM. Rīga, 2010, 32. lpp. [skatīts 6.09.2010.]. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/BISS_pet_skolnieku_attieksmes.pdf

²⁹ Druviete, I. Bilingvālā izglītība pasaulē un Latvijā. No: Druviete, I. Skatījums. *Valoda, sabiedrība, politika*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010, 124. lpp.

Studiju valoda Latvijas augstskolās

Augstākā izglītība ir viena no nozīmīgajām sociolingvistiskajām jomām, kur valodas politikas kontekstā būtiski ir divi uzdevumi:

- piedāvāt tādu augstāko izglītību, kas spēj sagatavot pasaules līmenī konkurētspējīgus speciālistus, pētniekus un zinātniekus, kas nozīmē šo profesionāļu ļoti labas svešvalodu prasmes;
- katras valsts pienākums nodrošināt oficiālās nacionālās valodas pilnvērtīgu funkcionēšanu augstākajā izglītībā un zinātnē.

Augstākā izglītība ir relatīvi autonomas izglītības sistēmas posms – izglītības pakāpe, kurā pēc vidējās izglītības iegūšanas notiek zinātnē vai mākslā pamatota personības attīstība izraudzītajā akadēmisko vai profesionālo studiju virzienā, kā arī sagatavošanās zinātniskai vai profesionālai darbībai. Lisabonas stratēģijas izpildei arī Latvijas augstskolām jāklūst par spēcīgiem, enerģiskiem, dinamiskiem zināšanu un tehnoloģiju centriem. Augstskolām jābūt ne tikai intelektuālās izaugsmes centriem, bet arī ekonomikas virzītājspēkam, radot jaunas vērtības tautsaimniecībai – patentus, izgudrojumus, augstu tehnoloģiju pakalpojumus, kuri taptu studiju un pētniecības mijiedarbībā. Latvijas augstākā izglītība kļūst par vienotas Eiropas augstākās izglītības telpas sastāvdaļu, un Latvija ir viena no veismīgākajām Boloņas procesa dalībvalstīm. Kā zināms, Boloņas process paredz līdz 2010. gadam nodrošināt šādus pamatprincipus:

1) Eiropas augstākās izglītības sistēma ir caurskatāma un savstarpēji viegli izprotama. Tā pamatā ir organizēta divos galvenajos grādu līmeņos – pirmssdiploma studiju (bakalaura) un diplomstudiju (maģistra) līmenī,

2) grādi/diplomi, kas iegūti kādā Eiropas vienotās augstākās izglītības telpas daļā, tiek atzīti citās šīs telpas daļās – gan studiju turpināšanai, gan darba tirgum, absolventi (arī pirmā grāda ieguvēji) ir nodarbināmi Eiropas darba tirgū,

3) gan studenti, gan mācībspēki Eiropas vienotās augstākās izglītības telpas ietvaros var brīvi pārvietoties,

4) mūžizglītība vairs nav izolēta no augstākās izglītības: mūžizglītības ceļā iegūtās zināšanas un prasmes dod kredītpunktus, kurus iespējams ieskaitīt grādu/kvalifikācijai vai studiju moduļu apguvei nepieciešamajā studiju kopapjomā.

Šādi uzdevumi īstenojami tikai tad, ja tiek veicināta valodu apguve un lietošana. Eiropas Padome ir izstrādājusi pamatnostādnes, kas būtu jāisteno ikvienā augstskolā:

- 1. Apzināties valodu prasmes nozīmi multilingvālajā Eiropas sabiedrībā.*
- 2. Rosināt VISUS studentus un mācībspēkus valodu apguvei.*
- 3. Rosināt studentus un mācībspēkus paplašināt apgūstamo valodu spektru.*
- 4. Veicināt ilgtspējīgas valodas politikas stratēģijas izstrādi augstākajā izglītībā.*
- 5. Atbalsēt studentu un mācībspēku mobilitāti.*
- 6. Piesaistīt ārvalstu studentus.*
- 7. Nodrošināt kvalitatīvu integrēto valodas un saturu apguvi.*
- 8. Veicināt moderno tehnoloģiju izmantošanu valodas apgūvē.*
- 9. Ievērot katra studenta un mācībspēka individuālās vajadzības.*
- 10. Mācīt apgūt valodas!³⁰*

³⁰ Druviete, I. Augstākā izglītība sociolingvistisko jomu kontekstā. No: *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : Rakstu krājums 11. Liepāja: LiePa, 2007, 140. lpp.

Latvijas valodas politikas galvenā tiesību akta – **Valsts valodas likuma – 14. pantā** garantētas tiesības Latvijas Republikā iegūt izglītību valsts valodā.

Mācību valodu augstākās izglītības iestādēs nosaka Izglītības likums un Augstskolu likums. **Izglītības likuma 9. pants** nosaka izglītības ieguves valodu Latvijā:

(1) **Valsts un pašvaldību izglītības iestādēs** [izcēlumi šeit un turpmāk – LVA] izglītību iegūst **valsts valodā**.

(2) **Citā valodā** izglītību var iegūt: 1) **privātās izglītības iestādēs**; 2) valsts un pašvaldību izglītības iestādēs, kurās tiek īstenotas **mažākumtautību izglītības programmas**. Izglītības un zinātnes ministrija nosaka šajās izglītības programmās mācību priekšmetus, kuri apgūstami valsts valodā; 3) citos likumos paredzētās izglītības iestādēs.

(3) **Valsts dibinātās augstskolās** studiju programmas īsteno **valsts valodā**. Svešvalodu lietošana studiju programmu īstenošanā iespējama tikai šādos gadījumos:

1) Eiropas Savienības oficiālajās valodās drīkst īstenot studiju programmas, kuras ārvalstu studējošie apgūst Latvijā, un studiju programmas, kuras tiek īstenotas Eiropas Savienības programmu un starpvalstu līgumos paredzētās sadarbības ietvaros. Ārvalstu studējošajiem studiju kursu obligātajā apjomā iekļaujama valsts valodas apguve, ja studijas Latvijā ir paredzamas ilgāk par sešiem mēnešiem vai pārsniedz 20 kredītpunktus;

2) ne vairāk par vienu piekto daļu no studiju programmas kredītpunktu apjoma drīkst īstenot Eiropas Savienības oficiālajās valodās, ievērojot, ka šajā daļā neietilpst gala un valsts pārbaudījumi, kā arī kvalifikācijas, bakalaura un maģistra darba izstrāde;

3) studiju programmu īstenošana svešvalodā ir nepieciešama studiju programmas mērķu sasniegšanai atbilstoši Latvijas Republikas izglītības klasifikācijai šādās izglītības programmu grupās: valodu un kultūras studijas, valodu programmas. Par studiju programmas atbilstību izglītības programmu grupām lemj licencēšanas komisija.

(4) Profesionālās kvalifikācijas eksāmeni kārtojami valsts valodā.

(5) Akadēmiskā (bakalaura, maģistra) un zinātniskā (doktora) grāda ieguvei nepieciešamie darbi izstrādājami un aizstāvami valsts valodā, izņemot citus likumos paredzētos gadījumus.

(6) Kvalifikācijas paaugstināšana un pārkvalificēšanās, kas tiek finansēta no valsts un pašvaldību budžetiem, notiek valsts valodā.

Arī **Augstskolu likuma 56. panta 3. punktā** studiju valoda noteikta tikai valsts augstskolās, privātajās augstskolās valodas izvēle nav reglamentēta:

Valsts dibinātās augstskolās studiju programmas īsteno **valsts valodā**. Svešvalodu lietošana studiju programmu īstenošanā iespējama tikai šādos gadījumos:

1) Eiropas Savienības oficiālajās valodās var īstenot studiju programmas, kuras ārvalstu studējošie apgūst Latvijā, un studiju programmas, kuras īsteno Eiropas Savienības programmu un starpvalstu līgumos paredzētās sadarbības ietvaros. Ārvalstu studējošajiem studiju kursu obligātajā apjomā iekļaujama valsts valodas apguve, ja studijas Latvijā ir paredzamas ilgāk par sešiem mēnešiem vai pārsniedz 20 kredītpunktus;

2) ne vairāk par vienu piekto daļu no studiju programmas kredītpunktu apjoma var īstenot Eiropas Savienības oficiālajās valodās, ievērojot, ka šajā daļā **nevar ietilpt gala un valsts pārbaudījumi**, kā arī kvalifikācijas, bakalaura un maģistra darba izstrāde;

3) studiju programmas, kuru īstenošana svešvalodā ir nepieciešama studiju programmas mērķu sasniegšanai, atbilstoši Latvijas Republikas izglītības klasifikācijai šādās izglītības programmu grupās: valodu un kultūras studijas, valodu programmas. Par studiju programmas atbilstību izglītības programmu grupām lemj licencēšanas komisija.

Šis Augstskolu likuma pants nodrošina valsts valodas dominējošās lomas saglabāšanu Latvijas augstākajā izglītībā, vienlaikus dodot iespēju konkurētspējīgā līmenī apgūt profesionālajai kvalifikācijai nepieciešamās zināšanas arī citās ES valodās (parasti tā ir angļu valoda). Mūsdienu pasaulē daudzas valstis, no lingvistiskā viedokļa raugoties, atrodas situācijā, kur konfliktā nonāk intereses un prioritātes. No vienas puses, globalizācijas radītās iespējas veicina angļu valodas dominēšanu daudzās jomās, arī augstākajā izglītībā un jo īpaši zinātnē, un, no otras puses, katras valsts nepieciešamība ir saglabāt un aizstāvēt savu nacionālo lingvistisko identitāti, izmantojot dažādus likumdošanas, izglītības, kultūras un politiskus mehānismus.³¹ Par angļu valodas straujo ienākšanu akadēmiskajā dzīvē liecina daudzu Eiropas augstāko izglītības iestāžu studiju programmu (turklāt ne tikai maģistra, bet arī bakalaura programmu) piedāvājums, kur nacionālās valodas arvien straujāk samērā īsā laikā zaudē savu lomu, piemēram, Kopenhāgenas Biznesa skolā Dānijā programmu sadalījums pēc studiju valodas ir šāds³²:

Programmas	Studiju valoda	Dāņu valodā	Angļu valodā
Bakalaura programmas		10	7
Maģistra programmas		11	19

7. att. Studiju programmu sadalījums pēc studiju valodas Kopenhāgenas Biznesa skolā

Dāņu valodas padomes bijušais priekšsēdētājs profesors N. Dāvidsens-Nilsens (*Davidson-Nielsen*) norāda iemeslus, kāpēc katrai valstij būtu īpaši jārūpējas par nacionālo valodu augstākajā izglītībā un zinātnē³³:

1) izvēloties angļu valodu kā vienīgo valodu augstākajā izglītībā, valsts zaudē nozīmīgu nacionālās valodas sociolingvistisko jomu, tādējādi valoda vairs netiek lietota visiem mērķiem;

2) ja valoda netiek lietota visiem mērķiem, tad vairs nevar runāt par nacionālo valodu kā par kultūras valodu;

3) jaunākās zinātniskās atziņas nenonāk līdz sabiedrībai nevis tādēļ, ka nav pietiekami atfistīta terminoloģija konkrētajā valodā, bet gan tāpēc, ka zinātnieki nespēj sniegt informāciju savā valodā;

4) notiek augstāko izglītības iestāžu akadēmiskā līmeņa pazemināšanās, jo ne studentiem, ne arī lielākoties docētājiem nav tik laba angļu valodas prasme, lai pēc iespējas precīzi un kvalitatīvi vadītu studiju priekšmeta apguvi un patiešām spētu pateikt to, ko vēlas, un studenti saprasta tā, kā tas būtu jāsaprot;

5) pārejot tikai uz angļu valodu, var rasties arī demokrātijas problēmas (plaisa starp t. s. eliti, kas prot angļu valodu, un lielāko iedzīvotāju grupu, kas to neprot);

6) rezultāts būtu nacionālās valodas kā zinātnes valodas izzušana.

Beidzamajos gados līdztekus atzinīgiem vārdiem par Boloņas procesu tomēr tiek arī norādīts uz tā ēnas pusēm, kas saistās galvenokārt ar kosmopolitiskām tendencēm un nacionālo izglītības tradīciju nerespektēšanu. Vairums pārmetumu saistās ar augstākās izglītības internacionalizācijas lingvistisko aspektu nenovērtēšanu. Kaut arī 1999. gada Boloņas deklarācijā pausts respekts pret visām kultūrām un valodām, vairumā dalībvalstu augstākajā izglītībā vērojama strauja valsts oficiālās valodas

³¹ Bratanić, M., Anić, A., O. Croatian in Higher Education – an Instrument of Language Integrity and a Means of Standardising National Terminology? From: *National Languages in Higher Education*. Ed. by M. Humar, M. Ž. Karer. Ljubljana: ZRC Publishing, 2010, p. 43.

³² Davidsen-Nielsen, N. Language in higher education: A Danish view. From: *National Languages in Higher Education*. Ed. by M. Humar, M. Ž. Karer. Ljubljana: ZRC Publishing, 2010, p. 87.

³³ Turpat, p. 88.

(valodu) īpatsvara samazināšanās un angļu valodas nostiprināšanās (Phillipson 2003, 2006; Skutnabb-Kangas 2005). Vairākās Eiropas valstīs, piemēram, Dānijā, Zviedrijā, Nīderlandē, Vācijā, jau tiek paustas nopietnas bažas par sociolingvistiskās jomas zudumu tik svarīgā izglītības sistēmas daļā, kas var radīt sekas arī pārējā izglītības sistēmā un citās sociolingvistiskajās jomās. Eiropas Nacionālo valodas institūciju federācija (EFNIL) ir viena no pirmajām starptautiskajām organizācijām, kas ceļ trauksmi par subtraktīvo bilingvismu vairākās jomās, īpaši augstākajā izglītībā un zinātnē: „Angļu valoda ir darba valoda noteiktās profesionālās, izglītības un citās sociālo kontekstu jomās, tomēr; atzīstot tās praktisko lomu, vienlaikus jāakcentē nepieciešamība maksimāli apgūt, stiprināt un tālāk veicināt visu Eiropas valstu oficiālo nacionālo valodu attīstību visās to darbības nozarēs.” (Brussels, 2005) Svarīgi uzsvērt, ka ne zinātnieki, ne starptautiskas organizācijas nevērs ne pret angļu valodu kā tādu, ne arī pret tās ienākšanu Eiropas augstākās izglītības telpā. Iebildumus izraisa fakts, ka „augstskolas aktīvi piedalās lingvodiversitātes nogalēšanā” (T. Skutnaba-Kangasa), teorētiski pasludināto multilingvismu aizstājot ar monolingvālām studijām angļu valodā.³⁴

Valstiski būtiski ir apzināties, ka valodas situācija augstākajā izglītībā ir tieši atkarīga no valodas un izglītības politikas valstī un arī ES. Protams, ļoti svarīgi ir nodrošināt Latvijas augstākās izglītības konkurētspēju ES un pasaules kontekstā, resp., sagatavot kompetentus un pasaules līmenī konkurētspējīgus speciālistus, kuriem ir ļoti labas svešvalodu prasmes. Taču, runājot par augstāko izglītību un zinātņi, bīstams ir šis t. s. nevērīgais multikulturālisms³⁵, kas nākotnē draud pārvērsties par vienvalodību, resp., tikai angļu valodas lietošanu zinātnē. Pēdējo gadu laikā jautājums par nacionālajām valodām augstākajā izglītībā un īpaši zinātnē ir kļuvis ļoti aktuāls ES un pasaulē akadēmiskajā, politikas veidotāju un īstenoātāju vidē. Kā atzinuši valodas politikas speciālisti un pētnieki, vienīgais risinājums augstākās izglītības un zinātnes sociolingvistiskās jomas saglabāšanai „ir apzināts funkcionāls bilingvisms zinātnieku vidū, atzīstot prasmi par savu specialitāti izteikties arī dzimtajā vai valsts oficiālajā valodā”.³⁶

Valodas liberalizācija augstākajā izglītībā var negatīvi ietekmēt latviešu valodas apguves procesus vispārējās izglītības iestādēs, īpaši mazākumtautību izglītības programmās.³⁷ Taču vienlaikus par pozitīvu tendenci atzīstama Latvijas izglītības sistēmas iekļaušanās Eiropas Savienības kopējā multilingvisma veicināšanas politikā, resp., Eiropas Savienības rekomendētais apgūto valodu skaits 1 + 2 (dzimtā valoda un divas svešvalodas) būtu jāsasniedz ikvienam vidusskolas absolventam.³⁸ Kā uzsver I. Druviete, pagaidām vidējās izglītības ieguve nenozīmē tādu svešvalodas funkcionālu prasmi, kas būtu pietiekama studijām augstskolā attiecīgajā svešvalodā (kaut arī rezultāti centralizētajā eksāmenā svešvalodā ir samērā labi).³⁹

Kopš 1995. gadā pieņemtā Augstskolu likuma mainījušies gan augstākās izglītības sistēmas ārējās vides nosacījumi – iestāšanās Eiropas Savienībā (ES), daļība Eiropas kopējās augstākās izglītības telpas veidošanas procesā, gan arī augstākās izglītības sistēmas iekšējā attīstība –

³⁴ Druviete, I. Augstākā izglītība sociolingvistisko jomu kontekstā. No: *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : Rakstu krājums 11. Liepāja: LiePA, 2007, 141. lpp.

³⁵ Sosič, A., Z. Slovenščina ali angleščina? From: *National Languages in Higher Education*. Ed. by M. Humar, M. Ž. Karer. Ljubljana: ZRC Publishing, 2010, p. 63.

³⁶ Druviete, I. Augstākā izglītība sociolingvistisko jomu kontekstā. No: *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : Rakstu krājums 11. Liepāja: LiePA, 2007, 144. lpp.; *National Languages in Higher Education*. Ed. by M. Humar, M. Ž. Karer. Ljubljana: Založba ZRC, ZEC SAZU, 2010, p. 20, 76, 91 u. c.

³⁷ Druviete, I. Augstākā izglītība sociolingvistisko jomu kontekstā. No: *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : Rakstu krājums 11. Liepāja: LiePA, 2007, 144. lpp.

³⁸ Turpat, 140. lpp.; Daudzvalodība kā Eiropas resurss. S. Jauces intervija ar EFNIL prezidentu Gerhardu Štikelu. *Latvija Eiropas Savienībā*, Nr. 8, 2007. 6. lpp.

³⁹ Druviete, I. Augstākā izglītība sociolingvistisko jomu kontekstā. No: *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : Rakstu krājums 11. Liepāja: LiePA, 2007, 140. lpp.

izveidotas koledžas, pieaudzis augstskolu skaits, palielinājies to studējošo skaits, kas mācās juridisko personu dibinātās augstskolās. Latvijas augstskolās, radot priekšnosacījumus studijām Eiropas Savienības valodās, vienlaikus nepieciešams nodrošināt valsts valodas konkurētspēju. Kopš 2006. gada sāka jauna Augstākās izglītības likumprojekta (turpmāk – Likumprojekts) izstrāde un apspriešana Saeimā (Likumprojektā paredzēts regulēt studiju valodu gan valsts, gan privātajās augstskolās). Ņemot vērā pamatotās Eiropas valstu raizes par savu valodu pilnvērtīgu funkcionēšanu augstākajā izglītībā un zinātnē, Latvijai ir iespējams izvairīties no šāda veida draudiem valsts valodas pilnvērtīgā funkcionēšanā, tāpēc Likumprojektā ir iestrādātas normas, kurās paredzēts stiprināt daudzvalodību, vienlaicīgi nodrošinot un aizsargājot latviešu valodu kā galveno izglītības valodu.

Likumprojekta „Augstākās izglītības likums”, iesniegts Saeimā 2008. gada 9. jūlijā, 6. pants nosaka augstākās izglītības ieguves valodu:

(1) Visās augstākās izglītības institūcijās un to filiālēs, kuras darbojas Latvijas Republikas teritorijā, lietvedībā un ar augstākās izglītības programmu īstenošanu saistītajos dokumentos tiek lietota valsts valoda.

*(2) Valsts dibinātajās augstākās izglītības institūcijās, kā arī privātpersonu dibinātajās augstākās izglītības institūcijās, kuras saņem valsts budžeta finansējumu, **augstākās izglītības programmas īsteno valsts valodā.** Valsts dibinātajās augstākās izglītības institūcijās, kā arī privātpersonu dibinātajās augstākās izglītības institūcijās, kuras saņem valsts budžeta finansējumu, **augstākās izglītības programmu īstenošana citās valodās** iespējama tad, ja īsteno augstākās izglītības programmas:*

- 1) kuru īstenošana svešvalodā ir nepieciešama augstākās izglītības programmas mērķa sasniegšanai – **valodu un kultūru** augstākās izglītības programmas, tai skaitā valodas skolotāju augstākās izglītības programmas;*
- 2) kādā no **Eiropas Savienības oficiālajām valodām** Eiropas Savienības programmu un starptautiskajos līgumos paredzētās sadarbības ietvaros;*
- 3) kādā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām, pamatojoties uz līgumu par kopīgo augstākās izglītības programmu vai franšīzi ar ārvalsts augstākās izglītības institūciju;*
- 4) kuras ir izstrādātas īstenošanai ārvalstīs vai ārzemniekiem un kuras īsteno kādā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām.*

*(3) Augstākās izglītības programmas, kura tiek īstenota valsts valodā, atsevišķas daļas augstākās izglītības institūcijas noteiktajā kārtībā var īstenot kādā no **Eiropas Savienības oficiālajām valodām, ja tās īsteno vieslektori, viesdocenti, viesprofesori no ārvalstīm.***

(4) Ja studējošais, kas ir imatrikulēts kādā no Latvijas augstākās izglītības institūcijām, daļu no studijām attiecīgajā augstākās izglītības programmā īsteno ārvalstīs, tad maģistra darbu vai promocijas darbu viņš var iesniegt aizstāvēšanai attiecīgajā Latvijas augstākās izglītības institūcijā vienā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām, pievienojot maģistra darba vai promocijas darba kopsavilkumu valsts valodā.⁴⁰

Arī Eiropas Nacionālo valodu institūciju federācija (EFNIL)⁴¹, kuras viens no mērķiem ir stiprināt nacionālās valodas un atbalstīt lingvistisko daudzveidību Eiropā, Briseles deklarācijā par valodu apguvi uzsver Eiropas valstu oficiālo nacionālo valodu nozīmi: „Angļu valoda ir

⁴⁰ LR Ministru Kabinets. *Augstākās izglītības likums* : likumprojekts [tiešsaiste]. 9.07.2008. [skatīts 17.08.2010]. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/saeima9/lasa?dd=LP0794_0

⁴¹ Latvija ir šīs organizācijas dalībniece kopš 2004. gada.

darba valoda noteiktās profesionālās, izglītības un citās sociālo kontekstu jomās, tomēr, atzīstot tās praktisko lomu, vienlaikus tiek akcentēta nepieciešamība maksimāli apgūt, stiprināt un tālāk veicināt visu Eiropas valstu oficiālo nacionālo valodu attīstību visās to darbības nozarēs.”⁴²

Pašlaik, apzinoties Latvijas valodas situāciju, kur vēl joprojām jūtama spēcīga krievu valodas pašpietiekamība, valodas politikas aspektā pietiekami negatīvi vērtējams plašais programmu piedāvājums krievu valodā privātajās augstskolās, kas nesekmē vienkopienas sabiedrības izveidi Latvijā un arī ierobežo Latvijā dzīvojošo tiesības saņemt izglītību valsts valodā. Turklāt nav piepildījušās šo augstskolu cerības piesaistīt tūkstošiem studentu no Krievijas un citām bijušās Padomju Savienības valstīm. Kā liecina Centrālās statistikas pārvaldes dati, ārvalstu studentu no Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas skaits ar nelielām svārstībām pa gadiem ir visai nemainīgs jau kopš 2004. gada, tie ir apmēram 400 līdz 700 studentu mācību gada sākumā.⁴³ Kā liecina Izglītības un zinātnes ministrijā apkopotie statistikas dati, Latvijā pašlaik mācās tikai 1715 jeb 1,5 % ārvalstu studentu no kopējā studentu skaita,⁴⁴ kas ir ļoti mazs rādītājs, salīdzinot ar citām ES valstīm, kur par normu tiek uzskatīti 10 % ārvalstu studentu no kopējo studentu skaita.⁴⁵

Latviešu valodas lietojums augstākajā izglītībā: mazākumtautību izglītības satura reformas īstenošanas rezultāti

Kā jau tika norādīts, minētais „Latviešu valodas prasme un lietojums augstākās izglītības iestādēs” veikts, lai apzinātu mazākumtautību izglītības programmu absolventu latviešu valodas prasmes un lietojumu studijās augstskolā, kā arī noskaidrotu respondentu viedokli par latviešu valodas mācību kvalitāti vidusskolā. Mazākumtautību skolēnu attieksme pret izglītības satura reformu kopš tās ieviešanas sākuma, ir būtiski uzlabojusies⁴⁶ – tas ir pozitīvs rādītājs un latviešu valodas apguvi veicinošs faktors, taču pētījuma gaitā svarīgi bija noskaidrot arī studentu spēju iekļauties studiju procesā valsts valodā.

Pētījuma izlases raksturojums

Kā jau tika minēts, pētījuma izlasē tika iekļautas 23 augstskolas. Valsts augstskolās Rīgā tika aptaujāts 71 % respondentu, Kurzemē – 11 %, Zemgalē – 5 %, bet Latgalē – 13 % pētījuma dalībnieku. Privāto augstskolu respondentu reģionālais sadalījums: Rīga – 65,8 %, Latgale – 12,9 %, Kurzeme – 11 % un Zemgale – 11 %. (Sk. 8. att.)

⁴² *Briseles deklarācija par valodu apguvi* [tiešsaiste]. [Skatīts 15.10.2010.]

Pieejams: <http://www.efnil.org/documents/brussels-declaration-on-language-learning/latvija>

⁴³ CSP. *Izglītība* [tiešsaiste]. Datubāze [skatīts 24.08.2010.]

Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/izglitiba-datubaze-30055.html>

⁴⁴ IZM. *Statistika* [tiešsaiste]. [Skatīts 15.08.2010]. Pieejams:

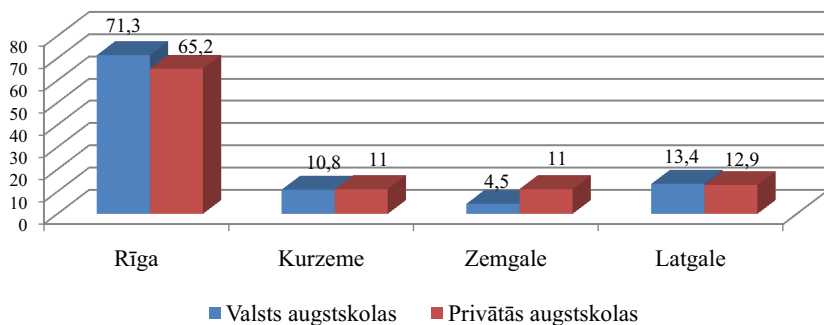
http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Registri_statistika/09Starpt-sadarb-2009.pdf

⁴⁵ Miezaine, Z. *Suvenīrs no Latvijas – augstākā izglītība* [tiešsaiste]. Publicēts 23.03.2010. [skatīts 22.09.2010.].

Pieejams: http://www.politika.lv/temas/izglitiba_un_nodarbinatiba/18074/

⁴⁶ BISS. *Vidusskolēnu pilsoniskās un lingvistiskās attieksmes, apgūstot mazākumtautību izglītības programmas* : pētījuma ziņojums [tiešsaiste]. IZM. Rīga, 2010, 6. lpp. [skatīts 6.09.2010].

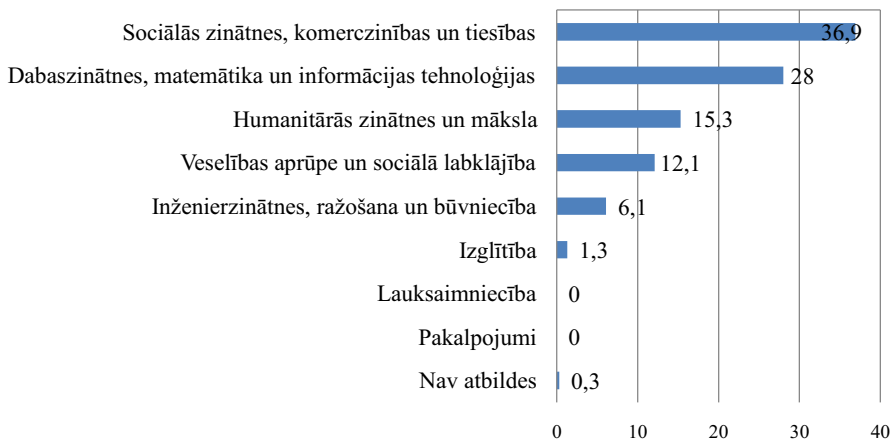
Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/BISS_pet_skolnieku_attieksmes.pdf

8. att. Respondentu dalījums grupās pēc augstskolas veida un reģionālā principa (%)

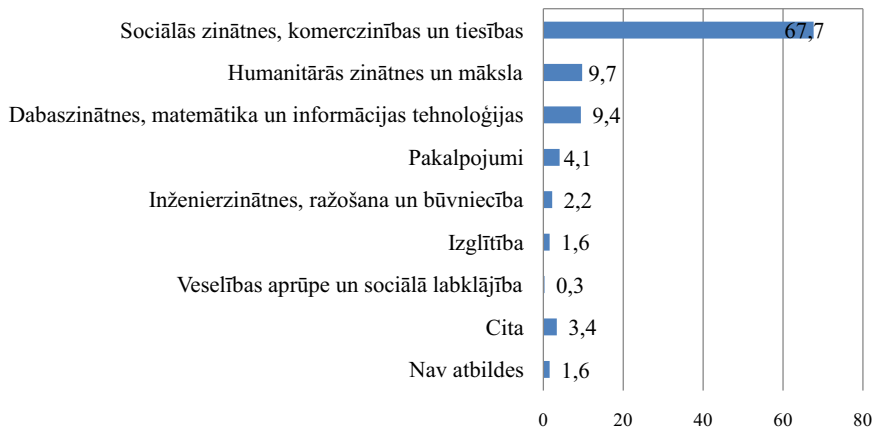
Raksturojot izlasi, jāatzīmē, ka valsts augstskolās 80 % aptaujāto bija 1. kursa studenti, bet 20 % – 2. kursa studenti. Privātajās augstskolās 46 % aptaujāto bija 1. kursa studenti, 13 % – 2. kursa studenti, 26 % – 3. kursa studenti un 15 % – 4. kursa studenti.

Respondenti norādīja, kurā izglītības tematiskajā grupā viņi studē. Dati liecina, ka valsts augstskolās vairāk nekā trešdaļa (37 %) aptaujāto studē sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības, 28 % – dabaszinātnes, matemātiku un informācijas tehnoloģijas, 15 % – humanitārās zinātnes un mākslu, 12 % – veselības aprūpes un sociālās labklājības jomā u. c. (sk. 9. att.).

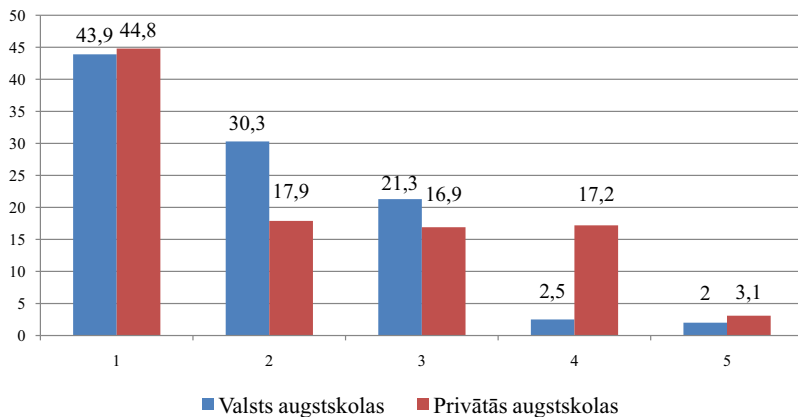
9. att. Valsts augstskolu respondentu dalījums pēc to izvēlētajās izglītības tematiskās grupas (%)

Privātajās augstskolās un koledžās lielākā daļa respondentu (67,7 %) studē sociālās zinātnes (ekonomika, komerczinības un tiesības, sk. 10. att.). Salīdzinot ar valsts augstskolu studentu izvēlētajām studiju programmām, var secināt, ka privātajās augstskolās izvēlas arī programmas, kas attiecināmas uz pakalpojumu jomu, taču valsts augstskolās vairāk studē eksaktos priekšmetus. Tas saistīts ar privāto augstskolu un koledžu piedāvāto studiju programmu specifiku un darba tirgus pieprasījumu.

10. att. Privāto augstākās izglītības iestāžu respondentu dalījums pēc to izvēlētās izglītības tematiskās grupas (%)

Lielākā daļa aptaujāto respondentu vidusskolā apguvuši vispārējās izglītības programmu (44 % – valsts augstskolās un 44,8 % – privātajās augstskolās). Valsts augstskolās vairāk absolventu (30,3 %) iestājas vidusskolas matemātikas, dabaszinātņu un tehnikas virziena izglītības programmas, savukārt privātajās augstskolās mācības biežāk turpina profesionālā virziena programmu absolventi (17,2 %; salīdzinājumam – valsts augstskolās tie ir tikai 2,5 %, sk. 11. att.).

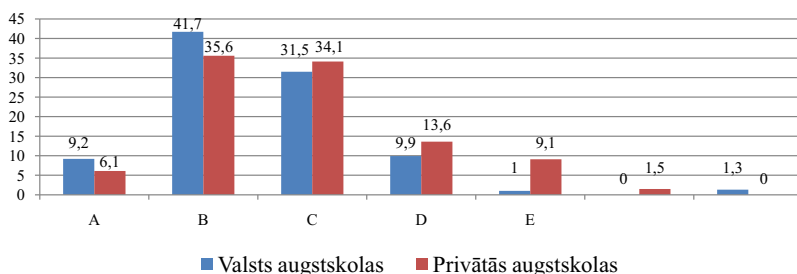
11. att. Valsts un privāto augstskolu studentu dalījums grupās pēc vidusskolā apgūtās izglītības programmas: 1 – vispārējās izglītības, 2 – matemātikas, dabaszinātņu un tehnikas virziena, 3 – humanitārā un sociālā virziena, 4 – profesionālā virziena, 5 – cita, nav atbildes (%)

Latviešu valodas prasmes raksturojums

Lai novērtētu mazākumtautību studentu latviešu valodas prasmes, tika noskaidrots gan viņu iegūtais līmenis centralizētajā eksāmenā latviešu valodā un literatūrā, gan latviešu valodas prasmes pašvērtējums. Tika apzinātas arī grūtības latviešu valodas lietojumā, ar kurām respondenti saskārušies studiju procesā.

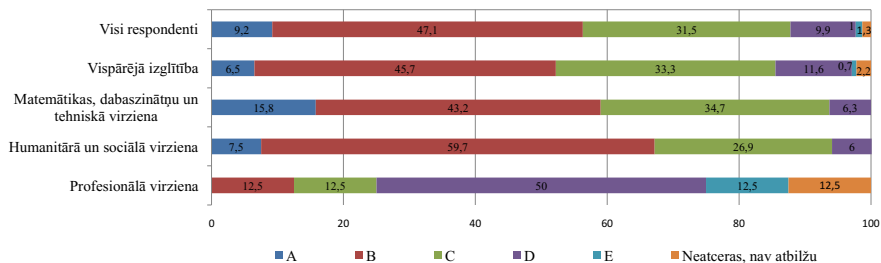
Centralizētā eksāmena latviešu valodā un literatūrā rezultāti

Saskaņā ar aptaujas datiem valsts augstskolās respondenti visbiežāk (47 %) centralizētajā eksāmenā latviešu valodā un literatūrā ir ieguvuši B līmeni. A līmeņa vērtējums ir 9 % respondentu, C līmeņa – 32 %, D līmeņa – 10 % un E līmeņa – 1 %. Privāto augstskolu respondenti latviešu valodas un literatūras centralizētajā eksāmenā ieguvuši pārsvarā B (35,6 %) vai C (34,1 %) līmeni vidusskolā. Kā liecina dati, privātajās augstskolās ir lielāks to studentu skaits, kuru latviešu valodas un literatūras zināšanas un prasmes vidusskolas centralizētajā eksāmenā novērtētas D (13,6 %), E (9,1 %) un pat F (1,5 %) līmenī (sk. 12. att.).

12. att. *Aptaujāto studentu zināšanu un prasmju latviešu valodā un literatūrā vērtējums centralizētajā eksāmenā (%)*

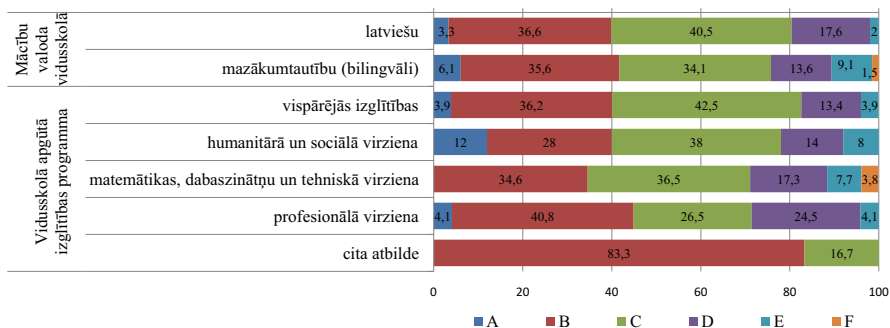
Skatot centralizētā eksāmena rezultātus saistībā ar apgūto izglītības programmu vidusskolā, secināms, ka no valsts augstskolās studējošajiem augstāku vērtējumu centralizētajā eksāmenā latviešu valodā un literatūrā ir ieguvuši studenti, kuri mācījušies humanitārajā un sociālajā virzienā un matemātikas, dabaszinātņu un tehnikas virzienā, bet zemākus – tie, kuri apguvuši vispārējās izglītības programmu. Tā, piemēram, 16 % aptaujāto studentu, kas beiguši matemātikas, dabaszinātņu un tehnikas virziena programmas, bija A vērtējums centralizētajā eksāmenā, bet no vispārējo izglītības programmu apguvušajiem A vērtējums bija 6 % respondentu (sk. 13. att.).

13. att. *Centralizētā eksāmena latviešu valodā un literatūrā rezultāti valsts augstskolu respondentu grupās pēc vidusskolā apgūtās izglītības programmas (%)*

Vismāko latviešu valodas prasmes līmeni ieguvuši gan valsts augstskolās, gan privātajās augstskolās aptaujātie profesionālās izglītības programmas absolvējušie studenti. Kā liecina arī ar Latviešu valodas aģentūras atbalstu VSIA „Rīgas pārtikas ražotāju vidusskola” veiktā pētījuma par latviešu valodas lietojumu profesionālajā izglītībā rezultāti, tieši šo skolu izglītojamie jau atnāk uz izglītības iestādi ar zemu vai pat ļoti zemu vērtējumu pamatskolā gan latviešu valodā un literatūrā, gan bieži vien arī citos priekšmetos. Tā kā latviešu valodas stundu skaits profesionālās izglītības iestādēs ir nepietiekams, apgūt latviešu valodu turpmākām studijām un darba tirgum pietiekamā līmenī ir sarežģīti.⁴⁷

Privāto augstskolu respondentu atbildes liecina, ka augstāku vērtējumu centralizētajā eksāmenā latviešu valodā un literatūrā ir ieguvuši studenti, kuri mācījušies humanitārajā un sociālajā virzienā, bet viszemāko latviešu valodas prasmes līmeni vidusskolas centralizētajā eksāmenā ieguvuši profesionālo izglītības virzienu absolvējušie studenti (sk. 14. att.).

14. att. Centralizētā eksāmena latviešu valodā un literatūrā rezultāti privāto augstskolu respondentu grupās pēc vidusskolā apgūtās izglītības programmas (%)

Latviešu valodas prasmes pašvērtējums

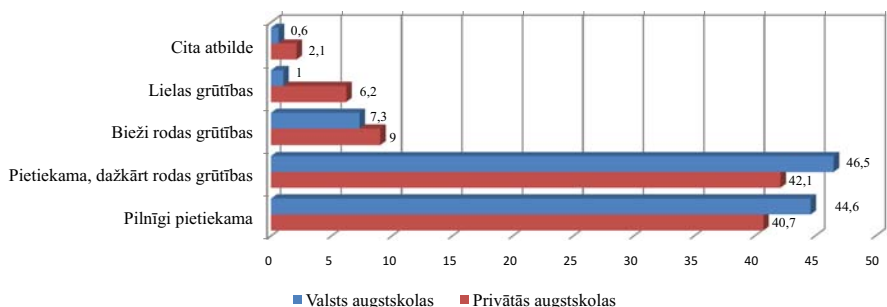
Zināmu priekšstatu par latviešu valodas mācību un mazākumtautību izglītības satura reformas efektivitāti sniedz respondentu latviešu valodas prasmju pašvērtējums. To, ka latviešu valodas prasmes pašvērtējums cittautiešu vidū pakāpeniski ir pieaudzis, apliecina vairāki 2009. gadā veiktie pētījumi.⁴⁸ Arī pārliecinoši lielākā daļa augstskolu respondentu savas latviešu valodas prasmes vērtē kā pilnīgi pietiekamas vai pietiekamas studijām augstskolā (sk. 15. att.). Aptaujas rezultātu analīzē gan jāņem vērā, ka, piemēram, salīdzinot centralizētā eksāmena rezultātus un pašvērtējumu, pastāv tendence savu valodas prasmi vērtēt augstāk, nekā tas ir patiesībā. To jau norādījusi I. Druvieta, atzīstot, ka šis fakts vērtējams divējādi: no vienas puses, tas var būt stimuls drošākai latviešu valodas lietošanai, bet, no otras puses, tas var būt arī traucēklis latviešu valodas prasmes pilnveidei un līdz ar to arī lietošanai.⁴⁹

⁴⁷ Latviešu valodas lietojums profesionālajā izglītībā – situācijas izpēte un ieteikumi [tiešsaiste]. A. Auniņa, F. Lomanova, I. Palkeviča u. c. Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskola. Rīga, 2010, 10. lpp. [skatīts 9.11.2020.].

Pieejams: http://www.valoda.lv/downloadDoc_444/mid_510

⁴⁸ Sk.: Poriņa, V. *Valsts valoda daudzvalodīgajā sabiedrībā: individuālais un sociālais bilingvisms Latvijā*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2009, 125. lpp.; Data Serviss. *Latvijas valodas situācijas sociolingvistiskā izpēte*: pārskats par pētījumu. LVA. Rīga: 2009, 79 lpp.

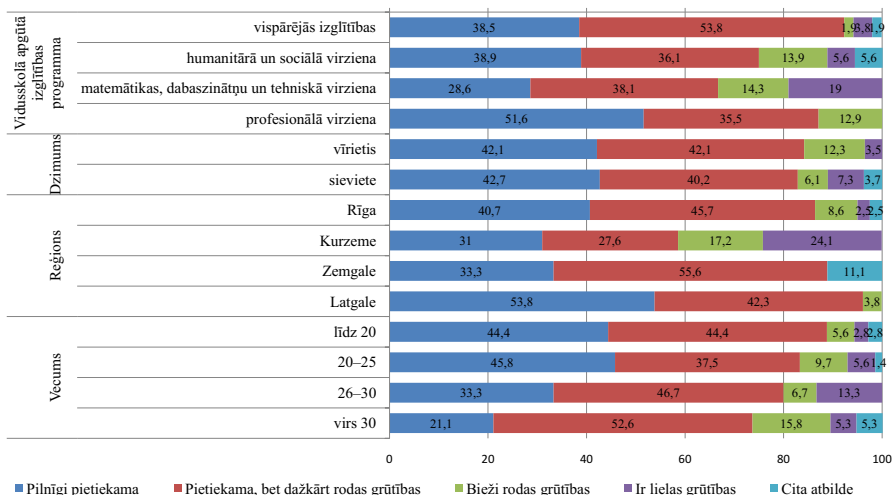
⁴⁹ Druvieta, I. *Latvijas valodas politika Eiropas Savienības kontekstā*. Rīga: LZA EI, 1998, 88. lpp.

15. att. Valsts un privāto augstskolu aptaujāto studentu latviešu valodas prasmes pašvērtējums (%)

Gan pēc valsts, gan privātajās augstskolās studējošo respondentu domām, viņu latviešu valodas prasme ir pietiekama, lai pilnvērtīgi studētu augstskolā. Tomēr privātajās augstskolās ir lielāks to respondentu skaits (vairāk nekā 15 %), kas norādījuši, ka viņiem bieži rodas grūtības vai ir lielas grūtības studēt latviešu valodā. Atbilžu variantu „pilnīgi pietiekama studijām, nav grūtību” valsts augstskolās lielākoties izvēlējušies 2. kursa studenti un pētījuma dalībnieki, kuri studē dabaszinātnes, matemātiku un informācijas tehnoloģijas. Savukārt respondenti, kuri apgūst inženierzinātnes, ražošanu un būvniecību, veselības aprūpi un sociālo labklājību, biežāk minējuši, ka viņu latviešu valodas prasme ir „kopumā pietiekama, bet dažkārt rodas grūtības”.

Respondentu atbildes liecina, ka studiju procesā latviešu valodas lietojumā „bieži rodas grūtības” tiem studentiem, kas izvēlējušies humanitārās zinātnes un mākslas virzienu; turklāt šie respondenti pārstāv galvenokārt Rīgas un Latgales reģionu. Pārsteidz privāto augstskolu respondentu, kas beiguši profesionālās vidējās izglītības iestādes un kuru latviešu valodas un literatūras centralizētā eksāmena rezultāti ir bijuši zemi (D, E, F līmenis), atbildes – visbiežāk (51,6 %) norādīts, ka viņu latviešu valodas prasmes ir pilnīgi pietiekamas studijām augstskolā latviešu valodā (sk. 16. att.). Iespējams, ka šie studenti izvēlējušies studiju programmas svešvalodā vai studiju programma tiek apgūta vairākās valodās un augstskolas piedāvātais studiju programmas līmenis un prasības ir pietiekami zemas.

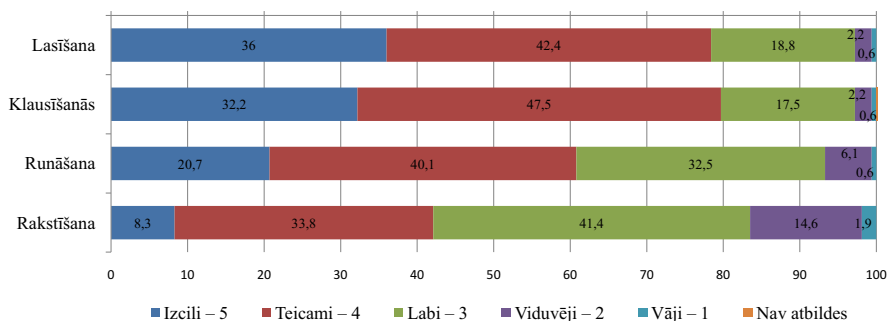

16. att. Privāto augstskolu respondentu latviešu valodas prasmju pašvērtējums (%)

Ņemot vērā valodas apguves un lietojuma daudzslāņainību, respondenti savu latviešu valodas prasmi vērtēja četros valoddarbības veidos – runāšanā, lasīšanā, rakstīšanā un klausīšanās, kas ir būtiski komponenti komunikatīvo kompetenču praktiskā izmantošanā noteiktā dzīves jomā konkrēta uzdevuma veikšanai.⁵⁰ Kā norāda D. Laiveniece⁵¹, šie valoddarbības veidi saziņā tiek izmantoti pamīšus, tos nevar stingri nošķirt citu no cita un to īpatsvars valodiskajā saziņā ir atšķirīgs.

Jo labāk būs attīstītas studentu latviešu valodas prasmes visos valoddarbības veidos, jo veiksmīgāk studenti spēs iekļauties studiju procesā. Aptaujātie studenti norāda, ka vislabāk viņiem ir attīstīta lasītprasme un klausīties prasme, savukārt vislielākās problēmas rodas, rakstot dažādus studiju procesā nepieciešamos darbus (sk. 17. un 18. att.). Lasīt un klausīties prasme kā uztveres darbības ir nozīmīgas kursa satura izpratnē, mācību grāmatu un citas literatūras, izziņas avotu studēšanā u. tml.⁵² Taču pilnvērtīgas studijas un augstu mācību rezultātu sasniegšanai nepieciešama arī izkopta runāt un rakstīt prasme. Aptaujātajiem studentiem abas pēdējās ir attīstītas pietiekami labā līmenī, tomēr diezgan lielam skaitam respondentu tieši šie valoddarbības veidi – runāšana un rakstīšana – rada lielākas problēmas.

Tātad visaugstāk gan valsts, gan privāto augstskolu respondenti ir vērtējuši savu latviešu valodas lasītprasmi – to par izcilu uzskata 36 % valsts augstskolu un 30,6 % privāto augstskolu studentu, attiecīgi 42 % un 35,4% atzinuši, ka tā ir teicama (sk. 17. un 18. att.).

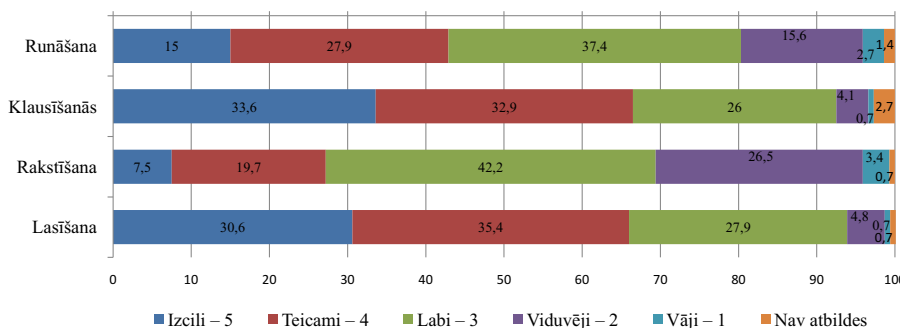
17. att. Valsts augstskolu respondentu latviešu valodas prasmes pašnovērtējums dažādos valoddarbības veidos (%)

Aptuveni trešdaļa studentu (32 % valsts augstskolās un 33,6 % privātajās augstskolā) savu prasmi klausīties vērtējuši kā izcilu, bet attiecīgi 48 % un 32,9 % – kā teicamu. To, ka viņu runātprasme latviešu valodā ir izcila, atzīmē 21 % valsts augstskolu un 15 % privāto augstskolu studentu; attiecīgi 40 % un 27,9 % studentu tās uzskata par teicamām.

⁵⁰ Eiropas Padome. Valodas politikas nodaļa. *Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana*. Rīga: Madonas poligrāfists, 2006, 17., 21. lpp.

⁵¹ Laiveniece, D. *Latviešu (dzimtās) valodas mācību modelis pusaudžu vecuma skolēniem*: promocijas darba kopsavilkums. Rīga, 2004, 60 lpp.

⁵² Eiropas Padome. Valodas politikas nodaļa. *Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana*. Rīga: Madonas poligrāfists, 2006, 20. lpp.

18. att. *Privāto augstskolu respondentu latviešu valodas prasmju pašnovērtējums dažādās valoddarbības veidos (%)*

Vērojams, ka valsts augstskolu studentiem ir augstāks runātprasmes pašvērtējums; nozīmīga daļa privāto augstskolu studentu (15,6 %, valsts augstskolās – 6,1 %) savu runātprasmi vērtē kā viduvēju.

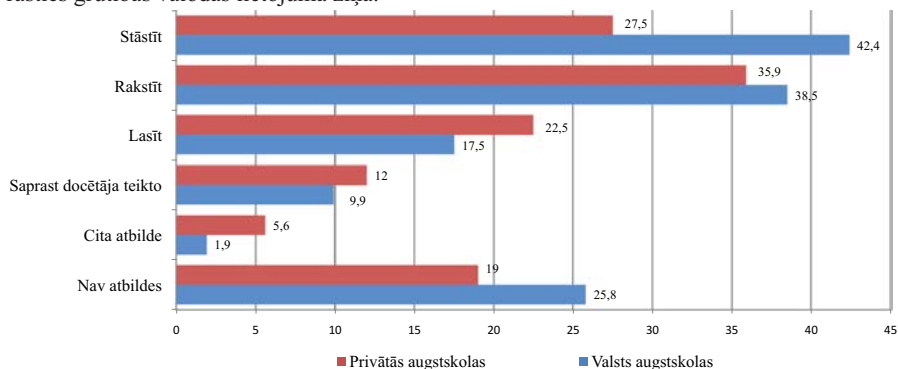
Viskritiskāk studenti izteikušies par prasmi latviešu valodu lietot **rakstu darbos** – tikai 8 % valsts augstskolu respondentu un 7,5 % privāto augstskolu respondentu izvēlējušies atbildi „izcili”; atbildi „teicami” minējuši 34 % valsts augstskolu un tikai 19,7 % privāto augstskolu studentu. Kā labu savu rakstītprasmi vērtē 41 % valsts augstskolu un 42,2 % privāto augstskolu studentu, bet „viduvēji” – attiecīgi 15 % un 26,5 % aptaujāto. Arī Baltijas Sociālo zinātņu institūta 2010. gadā veiktajā pētījumā noskaidrots, ka lielākās problēmas studentiem rodas tieši rakstu darbos: kā vājākās prasmes studenti nosaukuši latviešu valodas stilistikas, pareizrakstības un vārdu krājuma pārzināšanu.⁵³

Kopumā var secināt, ka privāto augstskolu studentu latviešu valodas prasmju pašvērtējums ir zemāks nekā valsts augstskolu studentiem. Dati liecina, ka viszemāk savas latviešu valodas prasmes vērtē tieši 4. kursa privāto augstskolu studenti un studenti, kuri ir vecāki par 30 gadiem. Iespējams, tas ir tādēļ, ka šai respondentu grupai nav bijusi iespēja apgūt mazākumtautību izglītības programmu ar palielinātu latviešu valodas īpatsvaru, ko vidusskolās ieviesa kopš 2004. gada.

⁵³ BISS. *Vidusskolēnu pilsoniskās un lingvistiskās attieksmes, apgūstot mazākumtautību izglītības programmas* : pētījuma ziņojums [tiešsaiste]. IZM. Rīga, 2010, 56. lpp. [skatīts 6.09.2010].
Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/BISS_pet_skolnieku_attieksmes.pdf

Problēmas latviešu valodas lietojumā studiju procesā

Tā kā lielākā daļa respondentu, kam dzimtā ir kāda mazākumtautības valoda (pamatā – krievu), studē augstskolās, kur mācībvaloda ir latviešu, sagaidāms, ka mācību procesā var rasties grūtības valodas lietojuma ziņā.

19. att. Grūtības latviešu valodas lietojumā studiju procesā (%), respondenti varēja atzīmēt vairākus atbilstošu variantus)

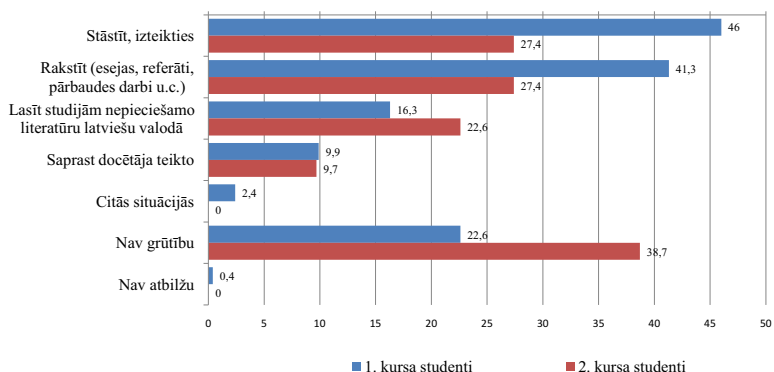
Respondenti valsts augstskolās galvenokārt minējuši, ka viņiem ir grūti „stāsīt, izteikties” (42,4 %) un „rakstīt (esejas, referātus, pārbaudes darbus u. c.)” (38,5 %). Privāto augstskolu respondenti savukārt norāda, ka galvenās grūtības viņiem sagādā rakstīšana („rakstīt esejas, referātus, pārbaudes darbus” – 35,9 %), kam seko grūtības „stāsīt, izteikties” (27,5 %). Ņemot vērā respondentu latviešu valodas prasmju pašvērtējumu, kur viszemāk vērtētas tieši rakstīt un runāšanas prasmes, iegūtie rādītāji nepārsteidz. Tas, ka 42 % aptaujāto tieši stāstīšana un runāšana latviski sagādā lielākas problēmas, ir pamatojams arī ar valodas apguves procesa pētīnieku atziņām: īpaši skolēniem, kuri mācās mazākumtautību izglītības programmās, papildu grūtības runāšanā sagādā nepietiekams latviešu valodas prasmes līmenis (šaurā leksikas apjoms u. tml.).⁵⁴ Iegūtie dati tikai lieku reizi mudina bilingvālās izglītības pedagogus vairāk uzmanības pievērst tieši skolēnu runāšanas prasmes veicināšanai un attīstībai, kā arī rakstītprasmes pilnveidei.

Par mazākumtautību izglītības programmu satura reformas veiksmīgu īstenošanu liecina respondentu atbildes, ka latviešu valoda vidusskolā apgūta pietiekami augstā līmenī, lai sekmīgi studētu augstskolā, jo 19 % privāto augstskolu studentu un 25,8 % valsts augstskolu studentu nav nekādu grūtību latviešu valodas lietošanā studiju procesā.

Ja salīdzinām 1. un 2. kursa valsts augstskolu studentu atbildes, var konstatēt, ka 1. kursa studenti biežāk norāda uz grūtībām, kas rodas, stāstot, izsakoties un rakstot latviešu valodā, bet 2. kursa studenti biežāk uzsveruši problēmas saistībā ar studijām nepieciešamās literatūras lasīšanu latviešu valodā (sk. 20. att.).

⁵⁴ Sk., piem., pētījumu „Rēzeknes pilsētas mazākumtautību izglītības iestāžu gatavība 2004. gada izglītības reformai” (LVAVA. *Bilingvālā izglītība: pasaules un Latvijas pieredze* : bilingvālo mācību skolotājam. Labas prakses piemēri. Sast. S. Mackeviča, A. Visocka. Rīga: Jelgavas tipogrāfija, 2008, 67. lpp.)

Šajā pētījumā aptaujātie skolotāji atzinuši, ka lielākās grūtības, ar kurām saskaras skolēni, mācoties bilingvāli, ir 1) grūtības izteikt savas domas latviešu valodā, 2) grūtības iegaumēt mācību materiālu un 3) nespēja patstāvīgi izmantot mācību materiālus. Arī aptaujātie vecāki norādījuši, ka tieši prasme izteikties un stāstīt latviski ir galvenā viņu bērnu problēma.

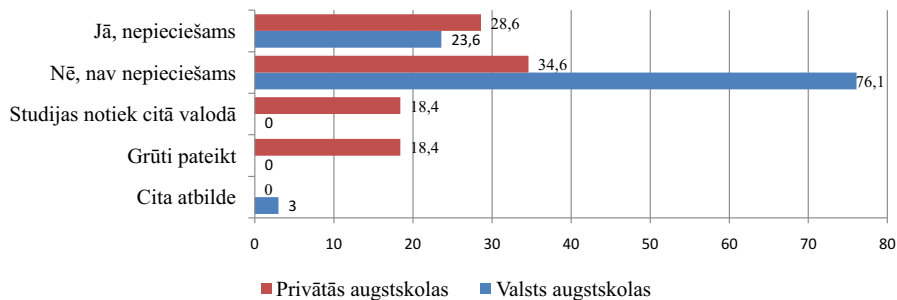

20. att. Grūtībām latviešu valodas lietojumā: valsts augstskolu 1. un 2. kursa respondentu atbilžu salīdzinājums (%)

Atšķirības atbildēs cieši saistītas ar mācību procesa specifiku, jo otrajā un turpmākajos studiju gados, kad mācību pamati jau apgūti, arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta studentu patstāvīgajai akadēmiskajai darbībai – zinātniskās literatūras padziļinātai apguvei, mācību satura izpratnei un atspoguļošanai patstāvīgajos darbos. Tas sekmē arī studentu latviešu valodas prasmju attīstību un pilnveidi, kā rezultātā ir mazāk problēmu latviešu valodas lietojumā studiju procesā.

Aptauju dati liecina, ka gan valsts, gan privātajās augstskolās aptuveni ceturtdaļai studentu (attiecīgi 24 % un 28,6 %) ir nepieciešams papildināt latviešu valodas prasmes un zināšanas, lai sekmīgi studētu augstskolā (sk. 21. att.).

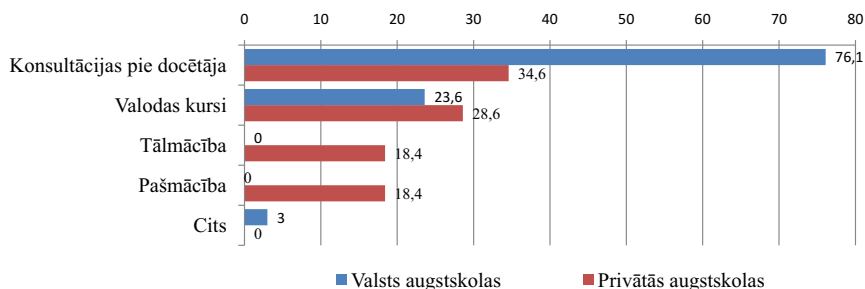
Tā kā Latvijas privātās augstskolas piedāvā studiju programmas arī svešvalodās, tad 18,4 % privāto augstskolu studentu atzina, ka viņiem nav nepieciešams pilnveidot latviešu valodas prasmi. Šī situācija var kļūt par apdraudējumu Latvijas iedzīvotājiem kā pakalpojumu saņēmējiem: proti, ja augstskolā tiek sagatavots kādas nozares speciālists, piemēram, inženieris, kurš studijas ir apguvis citā valodā un strādā Latvijā, nepārzinot attiecīgās nozares terminoloģiju un jēdzienus latviešu valodā, Latvijas iedzīvotāji ir pakļauti riskam, ka šī speciālista sniegtais pakalpojums nebūs pieejams vai būs komunikācijas problēmas pakalpojuma sniegšanas situācijās. Šis risks paaugstinās, ja studentiem, kas apgūst studiju programmu citā valodā, netiek piedāvāta latviešu valodas apguve atbilstoši apgūstamajai nozarei.

21. att. Respondentu atbildes uz jautājumu par nepieciešamību pilnveidot latviešu valodas prasmes (%)

Zīmīgi, ka tikai apmēram trešdaļa studentu, kuri radušās grūtības ar latviešu valodas lietošanu (stāstot, rakstot, lasot vai klausoties docētāja teikto), latviešu valodas papildu apguvi uzskata par nepieciešamu. Visticamāk, tas skaidrojams gan ar ieguldāmo darbu, laiku un resursiem, gan ar faktu, ka šīs grūtības bijušas nenozīmīgas vai atrisinātas pašu spēkiem, vai arī apietas un palikušas neatrisinātas.

Respondenti, kuri uzsvēruši, ka viņiem ir nepieciešams pilnveidot latviešu valodas prasmi, tika lūgti norādīt, kādā veidā viņi vēlētos to darīt. Vairumā gadījumu (55 %) valsts augstskolu respondenti izvēlētos latviešu valodas kursus docētāja vadībā. Savukārt privāto augstskolu respondentu vairākums (45,9 %) izvēlētos pašmācību (valsts augstskolās tikai 22 %, sk. 22. att.). Iespējams, ka tieši atšķirīgais valsts un privāto augstskolu studiju organizācijas process, kur bieži vien tieši privātajās augstskolās studentiem ir jāiegulda lielāks darbs patstāvīgai savu prasmju pilnveidei, ir par iemeslu šādai respondentu izvēlei. Otrs biežāk minētais latviešu valodas prasmes papildināšanas veids valsts augstskolās ir „konsultāciju iespējas pie priekšmetu docētājiem” (37 %), privātajās augstskolās – „valodu kursi augstskolā” (36,1 %).

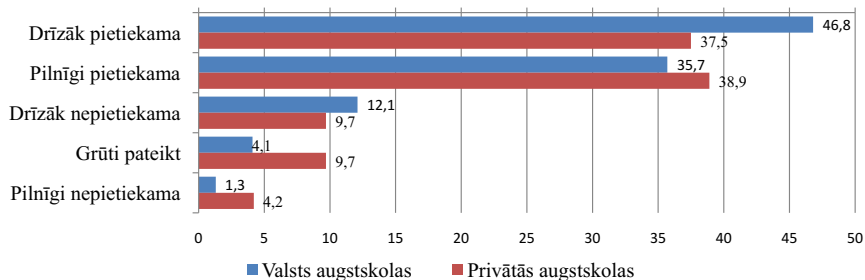

22. att. Respondentu biežāk norādītās valodas prasmju papildināšanas veidi (%)

Latviešu valodas mācību kvalitāte vidusskolā

Veicot aptauju, tika noskaidrots, kā studenti, kuri apguvuši mazākumtautību izglītības programmas, vērtē latviešu valodas mācību kvalitāti vidusskolā, kā arī kāda ir viņu attieksme pret atsevišķu mācību priekšmetu apguvi latviešu valodā.

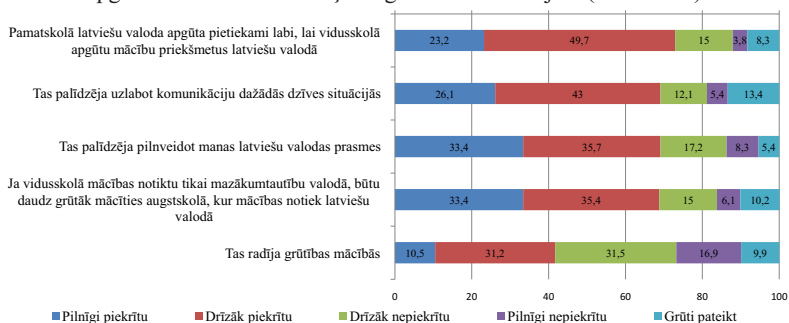
Runājot par latviešu valodas mācību kvalitāti vidusskolā, kuru respondenti absolvējuši, vairākums aptaujāto atzīnusi to par pietiekamu – 36 % valsts augstskolu studentu un 39 % privāto augstskolu studentu uzskata, ka tā bijusi „pilnīgi pietiekama”, atbildi „drīzāk pietiekama” atzīmējuši 47 % un 38 % (sk. 23. att.).

23. att. Latviešu valodas mācību kvalitāte vidusskolā respondentu vērtējumā (%)

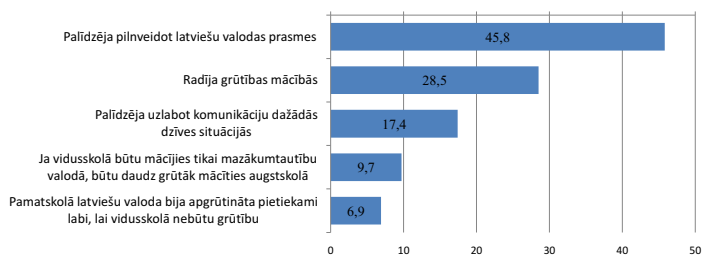
Aptaujāto studentu latviešu valodas prasmes pašnovērtējuma un latviešu valodas mācību kvalitātes augstais vērtējums ir īstenotās bilingvālās izglītības un mazākumtautību izglītības satura reformas efektivitātes rādītāji.

Izsakot savu viedokli par daļas mācību priekšmetu apguvi latviešu valodā, bijušie mazākumtautību izglītības programmu skolēni kopumā izteikušies atzinīgi. Liela daļa aptaujāto uzskata, ka tas palīdzējis „komunikācijā dažādās dzīves situācijās” un „pilnveidot latviešu valodas prasmes”; viņi arī piekrituši apgalvojumam – „ja vidusskolā mācības notiktu tikai mazākumtautību valodā, būtu daudz grūtāk mācīties augstskolā, kur mācības notiek latviešu valodā”. Visus minētos izteikumus kopumā noraidījusi apmēram ceturtdaļa respondentu. Jāpiebilst, ka uz papildu grūtībām mācību procesā biežāk norāda valsts augstskolu respondenti, kuri vidusskolā apguvuši humanitārā un sociālā virziena programmas, bet tie, kuri mācījušies matemātikas, dabaszinātņu un tehnikas virzienā, biežāk atzīmē, ka mācību priekšmetu apguve latviešu valodā viņiem grūtības nav radījusi (sk. 24. att.).

24. att. Valsts augstskolās aptaujāto studentu viedoklis par daļas mācību priekšmetu apguvi latviešu valodā vidusskolā (%)

Uz papildu grūtībām mācību procesā norāda tie privāto augstskolu respondenti, kuri vidusskolā apguvuši vispārējās izglītības un profesionālā virziena programmas (sk. 25.).

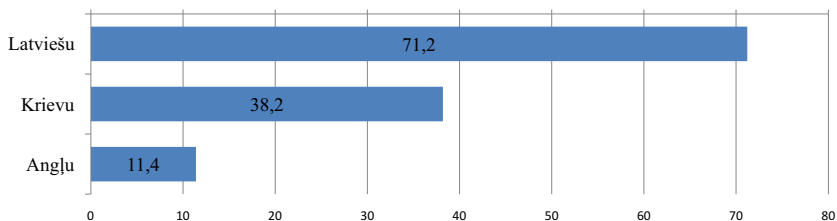
25. att. Privātajās augstskolās aptaujāto studentu viedoklis par daļas mācību priekšmetu apguvi latviešu valodā vidusskolā (%)

Pietiekami augsts ir arī to respondentu skaits, kas minējuši, ka mācības atsevišķos priekšmetos latviešu valodā viņiem sagādājušas grūtības. Te gan būtu jāņem vērā realizētās izglītības satura reformas sarežģītais un sensitīvais politizētais konteksts (dažādu politisko u. c. apvienību rīkotie mītiņi, protesta akcijas, provokācijas u. tml.) gan 2004. gadā, gan arī 2010. gada ekonomiskie un politiskie notikumi Latvijā.

Salīdzinot valsts augstskolu respondentu atbildes pēc reģionālā principa, tieši Kurzemes augstskolu studenti ir visapmierinātākie ar jauno mazākumtautību izglītības programmu apguvi. Kā rāda pēc Valsts valodas aģentūras pasūtījuma SIA „Data Serviss” 2005. gadā veiktais pētījums „Valodu prasmes ietekme uz ekonomiski aktīvo iedzīvotāju dzīves kvalitāti”, Kurzemes reģionā dažādu grupu latviešu valodas prasme sadzīves situācijās ir visaugstākā.⁵⁵

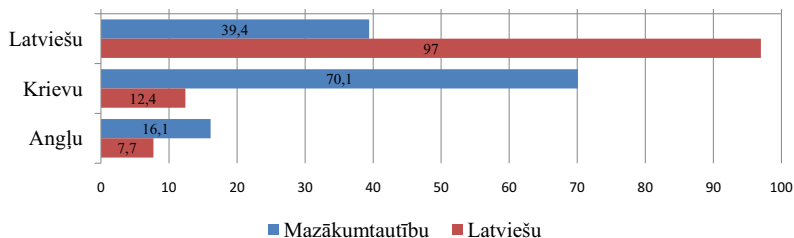
Latviešu valodas un svešvalodu izmantojums studiju procesā privātajās augstskolās

Latvijā privātajās augstākās izglītības iestādēs studiju programmas var tikt īstenotas gan latviešu, gan citās valodās.⁵⁶ Aptaujājot respondentus, noskaidrots, ka vairumā gadījumu studijas notiek latviešu valodā (71,2 %), krievu valodā (38,2 %), angļu valodā (11,4 %). Atsevišķās studiju programmās kursi tiek docēti vairākās valodās, tāpēc procentuālie aptaujas rādītāji pārsniedz 100 % (sk. 26. att.).

26. att. Studiju programmu mācībvalodas privātajās augstskolās (%)

Aptaujas rezultāti liecina, ka pastāv būtiska saistība starp mācībvalodu vidusskolā un respondenta izvēlētajā studiju programmas apguves valodu augstskolā. 97 % aptaujāto studentu, kas vidusskolā mācījušies latviešu valodā, norāda, ka studiju kursi to izvēlētajā programmā tiek docēti latviešu valodā, un tikai 12,4 % šīs grupas respondentu minējuši, ka studijas notiek krievu valodā. Savukārt no respondentiem, kas vidusskolā apguvuši mazākumtautību izglītības programmu, latviešu valodā studē 39,4 %, bet krievu valodā – 70,1 % (sk. 27. att.).

27. att. Apgūstamās studiju programmas mācībvaloda(-as) privātajās augstskolās respondentu grupās pēc mācībvalodas vidusskolā (%)

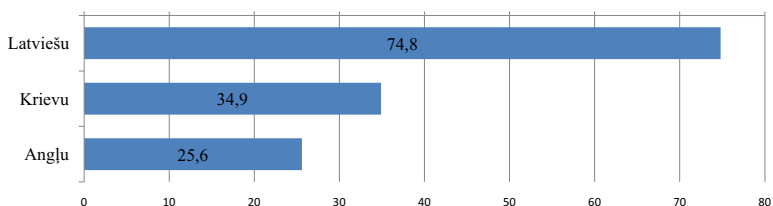
⁵⁵ Data Serviss. *Valodu prasmes ietekme uz ekonomiski aktīvo iedzīvotāju dzīves kvalitāti* : sociolingvistiskā pētījuma kopsavilkums. VVA. Rīga: Talsu tipogrāfija, 2005, 32 lpp.

⁵⁶ *Izglītības likums* [tiešsaiste]. 9. pants. Pieņemts 29.10.1998. [skatīts 26.08.2010].

Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50759>

To, ka studiju kursi izvēlētajā programmā tiek docēti vairākās valodās, pozitīvi vērtē vairāk nekā 85,8 % respondentu, visbiežāk norādot, ka tas palīdz labāk apgūt konkrēto svešvalodu, uzlabo komunikācijas prasmi, kā arī palielina konkurētspēju darba tirgū. Negatīvu vērtējumu snieguši 14,2 % respondentu, minot šādus iemeslus: „tas traucē uztverei”, „vēlos mācīties tikai valsts valodā”, „grūti koncentrēties un pāriet uz citām valodām”, „bilingvālā mācību procesā var zaudēt abas valodas”, „grūti saprast docētāja teikto”. Negatīvu viedokli biežāk izteikuši mazākumtautību studenti.

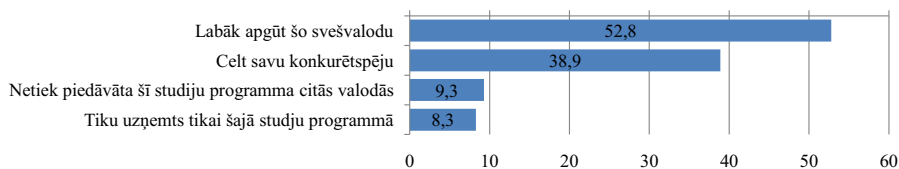
Paūžot viedokli par to, kādā valodā būtu jānotiek studijām augstskolā, lielākā daļa (74,8 %) respondentu uzskata – latviešu valodā (sk. 28. att.).

28. att. *Privāto augstskolu studentu viedoklis par to, kādā mācībvalodā būtu piedāvājamas studijas augstskolā (%)*

No tiem respondentiem, kas uzskata, ka studijām būtu jānotiek angļu valodā, vairāk nekā 90 % pārstāv Rīgas, Kurzemes un Zemgales reģionu; to atbalsta tikai 5 % Latgales reģiona aptaujāto. Šīs atbildes cieši saistāmas ar pašu respondentu valodu prasmēm un viņu gatavību studēt, piemēram, angļu valodā. Būtisks ir arī lingvistiskās attieksmes jautājums – studiju procesu krievu valodā lielākoties atbalsta tie mazākumtautību izglītības programmas absolventi, kuri vidusskolā apguvuši humanitārā un sociālā virziena un profesionālā virziena programmas. Tā ir arī respondentu grupa, kurai raksturīgs vizzemākais latviešu valodas prasmes pašvērtējums un centralizētā eksāmena latviešu valodā un literatūrā līmenis.

Motivācija studiju izvēlei kādā no svešvalodām ir saprotama: lielākā daļa respondentu uzsver, ka tādējādi labāk apgūs konkrēto svešvalodu un būs konkurētspējīgāki (sk. 29. att.).

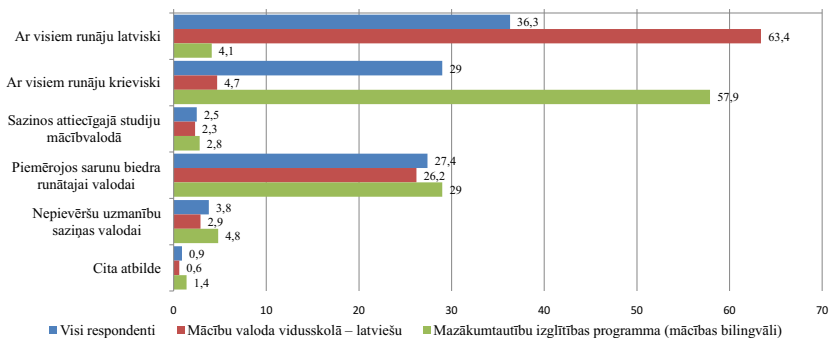

29. att. *Studijas svešvalodā: privāto augstskolu studentu izvēles motivācija (%)*

9,3 % gadījumu izvēli ietekmējis tas, ka konkrētā studiju programma netiek piedāvāta citās valodās (šo variantu atzīmējušie respondenti studē dabas zinātnes, matemātiku un informācijas tehnoloģijas vai sociālās zinātnes (ekonomiku), komerczinības un tiesības), bet 8,3 % atzīst, ka tikuši uzņemti tikai šajā studiju programmā.

Saziņa ar grupas biedriem

Valodas vidi augstskolā veido ne tikai studiju procesā izmantotās valodas, bet arī studentu, docētāju un personāla saziņas valoda. Privātajās augstskolās komunikācijā ar grupas biedriem 36,3 % respondentu izmanto tikai latviešu valodu (no tiem respondentiem, kas vidusskolā mācījušies latviešu valodā, šādu variantu atzīmējuši 63,4 %, bet tie, kas apguvuši mazākumtautību programmu, – tikai 4,1 %). 29,0 % respondentu augstskolā ar visiem grupas biedriem runā krieviski (šo variantu atzīmē 4,7 % respondentu, kas mācības vidusskolā apguvuši latviešu valodā, un 57,9 % aptaujāto studentu, kas vidusskolā apguvuši mazākumtautību izglītības programmu, sk. 30. att.).

30. att. Privāto augstskolu respondentu saziņas valodas izvēle (komunikācijā ar grupas biedriem un citiem studentiem augstskolā) (%)

Baltijas Sociālo zinātņu institūta 2009. gada pētījumā atzīts, ka krievvalodīgo studentu izvēle ārpus studiju procesa auditorijā runāt krievu valodā ierobežo viņu iespējas pilnveidot tieši runātprasmi, kurai ir milzīga nozīme studējot. Šajā pētījumā arī secināts, ka skolēnu latviešu valodas prasme ir pietiekama, lai nokārtotu centralizēto eksāmenu, tātad arī iestātos augstākās izglītības iestādē. Tajā pašā laikā skolotāji nav bijuši pārliecināti par to, cik ieinteresēti valodas apguvē un lietošanā ir skolēni un cik labi skolēni ir apguvuši latviešu valodu.⁵⁷

Latvijas valodas situācijā svarīga ir atšķirība starp valodas prasmi un attieksmi pret latviešu valodu, resp., valodas lietošanu visās valsts valodas pilnvērtīgai funkcionēšanai nepieciešamajās jomās. Ir vairākkārt atzīts, ka pašlaik problēma nav valodas apguvē, jo latviešu valodas pratēju skaits pēdējo gadu laikā jau ir pieaudzis līdz vairāk par 90 % no visiem iedzīvotājiem⁵⁸, bet lielākā problēma ir valodas lietošana, precīzāk – nelietošana.⁵⁹ Šis aspekts arī privātajās augstskolās apgrūtina latviešu valodas prasmju pilnveidi un negatīvi ietekmē studentu vēlmi pilnveidot latviešu valodas prasmes. Latviskas lingvistiskās vides izveidi nesekmē, protams, arī latviešu studenti, kuri piemērojas krieviski runājošiem studiju biedriem, tādējādi nostiprinot krievu valodas pašpietiekamību augstskolā. Tieši pašu latviešu pasivitāte komunikācijas valodas izvēlē ir reāls drauds sabiedrības integrācijai uz latviešu valodas pamata.⁶⁰

⁵⁷ Sk. arī: BISS. *Centralizēto eksāmenu pēdējo trīs gadu rezultātu analīze un sagatavotība pārejai uz vienotu latviešu valodas eksāmenu 2012. gadā izpēte* [tiešsaiste]. LR IZM. Rīga: 2009, 31. lpp. [skatīts 28.10.2010.].

Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Registri_statistika/IZM-petijums-pareja-uz-vienotu-latv-val-eksamenu.pdf

⁵⁸ Data Serviss. *Latvijas valodas situācijas sociolingvistiskā izpēte* : pārskats par pētījumu. LVA. Rīga: 2009, 79 lpp.; BISS. *Valoda*: atskaite [tiešsaiste]. Rīga, 2008, 105 lpp. [skatīts 6.09.2010.].

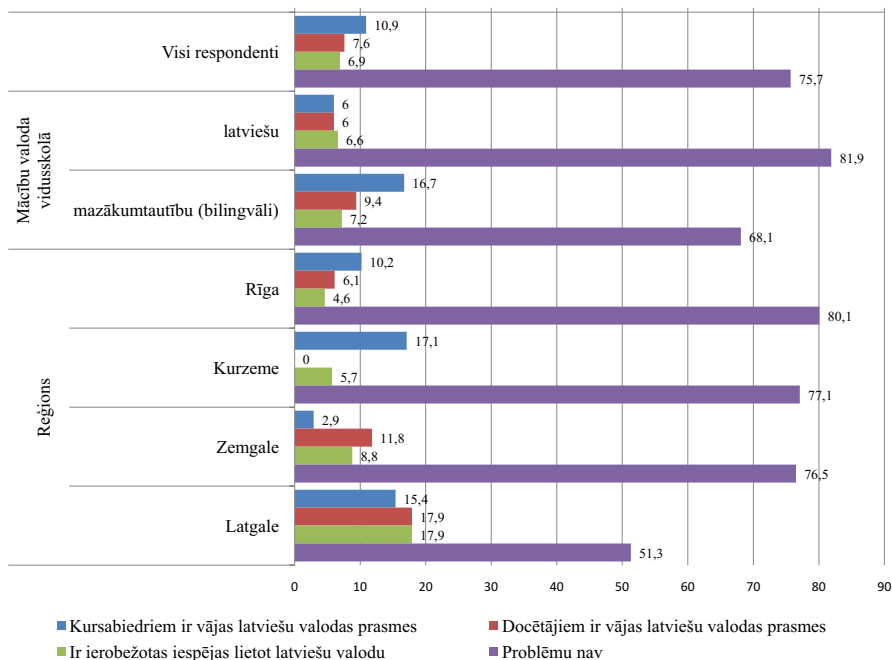
Pieejams: http://www.valoda.lv/download/Doc_435/mid_510 u. c.

⁵⁹ Valsts valodas likums. Fakti un dezinformācija. M. Čaklā intervija ar I. Druvieti. *Literatūra un Māksla Latvijā*, 15.07.1999.

⁶⁰ Druviete, I. *Latvijas valodas politika Eiropas Savienības kontekstā*. Rīga: LZA EI, 1998, 102. lpp.

Latviešu valodas lietojuma problēmas

Lai arī lielākā daļa (75,7 %) respondentu uzsver, ka viņiem augstskolā grūtību latviešu valodas lietojumā nav, gandrīz ceturtdaļa (24,3 %) aptaujāto tomēr atzinuši, ka to pārstāvētajās augstskolās pastāv šādas latviešu valodas lietojuma problēmas: 10,9 % respondentu atzīmē, ka kursabiedriem to pārstāvētajā augstskolā ir vājas latviešu valodas prasmes, 7,6 % atzīst, ka docētājiem ir vājas latviešu valodas prasmes, savukārt 6,9 % uzskata, ka tiem ir ierobežotas iespējas lietot latviešu valodu (sk. 31. att.).

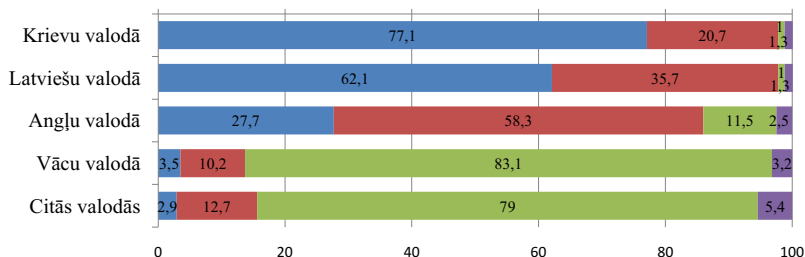
31. att. Latviešu valodas lietojuma problēmas privātajās augstskolās (%)

Zīmīgs ir fakts, ka respondenti norādījuši uz docētāju vājamajām latviešu valodas prasmēm, turklāt viskritiskāk šī situācija vērtēta Latgalē. Aptaujātie privāto augstskolu filiālēs Latgalē norādījuši arī uz ierobežotajām iespējām lietot latviešu valodu. Tas izskaidrojams ar reālo valodas situāciju un vidi Latgalē, īpaši lielajās pilsētās (Daugavpilī, Rēzeknē).

Dažādu valodu izmantošana studiju procesā

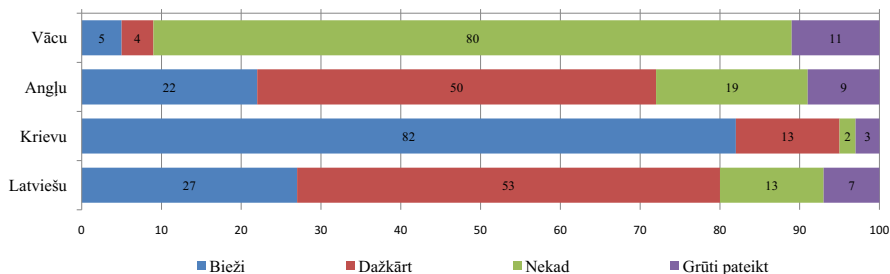
Lasīšana jebkurā vecumposmā ir sarežģīts kognitīvs process un galvenais lasīšanas mērķis ir informācijas un zināšanu ieguve, kas studentiem ir būtisks priekšnoteikums sekmīgai saturā (t. sk. profesionālo prasmju un zināšanu) apguvei. Nav noliedzams, ka mācību literatūru, īpaši profesionāli sarežģītus tekstus, vienkāršāk izprast, lasot dzimtajā valodā.

Aptaujātajiem valsts augstskolu mazākumtautību izglītības programmas apguvušajiem studentiem tika lūgts norādīt, kādā valodā – latviešu, krievu, angļu, vācu vai citā – viņi izmanto mācību literatūru (sk. 32. att.) un informāciju elektroniskajos resursos, konkrētāk – internetā (sk. 33. att.).

32. att. Mācību literatūras dažādās valodās izmantojuma biežums valsts augstskolās (respondenti – mazākumtautību izglītības programmu absolventi) (%)

Valsts augstskolās mazākumtautību izglītības programmas absolvējušie respondenti visbiežāk izmanto mācību literatūru krievu valodā – 77 % norādīja, ka to izmanto „bieži”, un vēl 21 % – „dažkārt”. 82 % privāto augstskolu respondentu, kuri beiguši mazākumtautību izglītības programmas, norāda, ka literatūru krievu valodā izmanto bieži (sk. 33. att.).

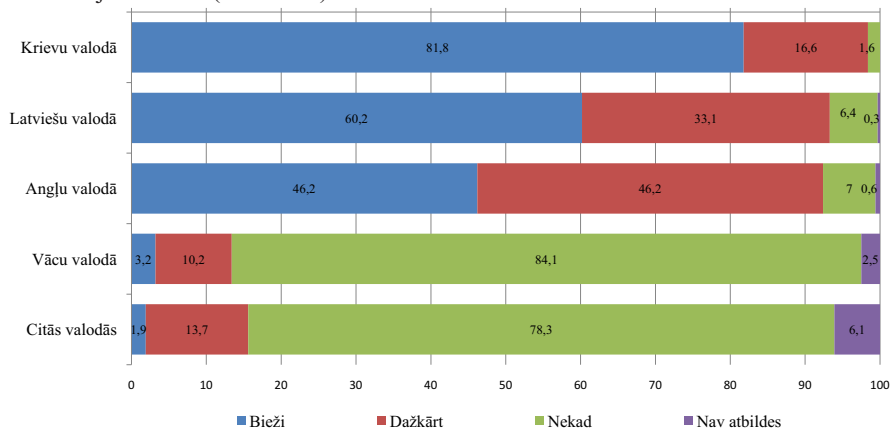

33. att. Mācību literatūras dažādās valodās izmantojuma biežums privātajās augstskolās (respondenti – mazākumtautību izglītības programmu absolventi) (%)

To, ka „bieži” vai „dažkārt” izmanto mācību literatūru latviešu valodā, norāda attiecīgi 62 % un 36 % aptaujāto valsts augstskolās un 27 % un 53 % privātajās augstskolās. Materiālus angļu valodā „bieži” izmanto 28 %, „dažkārt” – 58 % valsts augstskolās un 22 % un 49,7 % – privātajās augstskolās aptaujāto. Savukārt, runājot par mācību literatūru vācu un citās svešvalodās, respondenti vairumā gadījumu atzīmē – „nekad” to neizmanto. Tiesa, jāņem vērā, ka lielu iespaidu te atstāj pieejamās un ieteiktās konkrētā izvēlēta studiju virziena mācību literatūras īpatsvars attiecīgajā valodā. Analizējot šos datus, var secināt, ka kopumā respondentu

valodu prasmes vērtējamās kā labas, proti, aptaujātie spēj izmantot mācībām nepieciešamo literatūru vismaz trīs valodās.

Mūsdienu studiju procesa neatņemama sastāvdaļa ir iespēja iegūt plaši pieejamu informāciju internetā (sk. 34. att.).

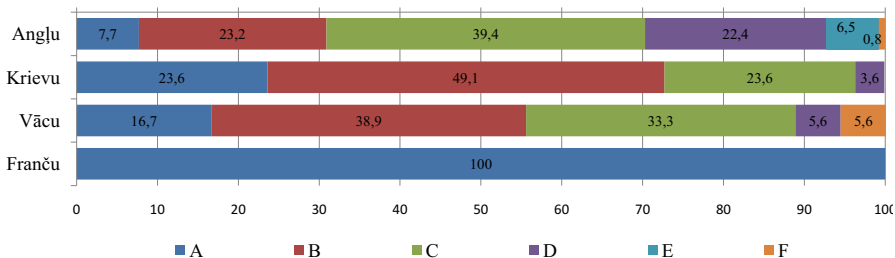
34. att. Interneta mācību materiālu dažādās valodās izmantojuma biežums valsts augstskolās (%)

Raksturojot informāciju elektroniskajos resursos (internetā), visbiežāk studenti norāda, ka izmanto pieejamo informāciju krievu valodā (valsts augstskolās – 82 %, privātajās – 84,8 %). Internetā pieejamo informāciju latviešu valodā „bieži” izmanto 60 % respondentu, vēl 33 % – „dažkārt” valsts augstskolās, bet privātajās – attiecīgi 40,7 % un 45,5 %. To, ka „bieži” studiju vajadzībām izmanto angļu valodā pieejamo informāciju internetā, atzīmē 46 %, un tikpat daudzi norāda, ka to izmanto „dažkārt” valsts augstskolās un attiecīgi 39 % un 46 % privātajās augstskolās. Līdzīgi mācību literatūras gadījumā, arī par informāciju elektroniskajos resursos, kas ir pieejama vācu vai citā valodā, lielākā daļa studentu atzīmējuši, ka to „nekad” neizmanto. Vērojama tendence, ka 2. kursa studenti mācību procesā biežāk izmanto latviešu valodu un angļu valodu, bet 1. kursa studenti – krievu valodu (gan mācību literatūru, gan informāciju internetā). Tas skaidrojams arī ar Latvijas akadēmiskās izglītības saistību ar Eiropas Savienību un rietumu pasauli, kā rezultātā augstskolās mācību procesam nepieciešamie jaunākie studiju resursi pārsvarā ir pieejami angļu un latviešu valodā.

Svešvalodu prasmes

Studiju programmas gandrīz visās Latvijas privātajās augstskolās un koledžās iespējams apgūt ne tikai valsts valodā, bet arī svešvalodā: pastāv atsevišķas programmas, kas tiek docētas svešvalodā, bet biežāk sastopamais modelis, ka studiju programmas atsevišķi kursi tiek docēti vairākās valodās. Tāpēc, veicot aptauju privātajās augstskolās un koledžās un ņemot vērā šo izglītības iestāžu piedāvātās studiju programmas svešvalodā (parasti krievu vai angļu valodā), tika noskaidrotas respondentu svešvalodu prasmes. Kaut arī tas nav ne minētā pētījuma mērķis, ne uzdevums, tomēr aptaujā iegūtā informācija sniedz būtisku ieskatu kopējā valodu prasmju situācijā Latvijā.

Lai pilnvērtīgi studētū kādu priekšmetu svešvalodā, ir jābūt pietiekami labām valodas prasmēm, jo mācību procesā jāspēj ne tikai piedalīties lekcijās un semināros, bet arī jāsaprot lasītais, jāmaks pilnvērtīgi izteikties, uzrakstīt studiju darbus un izpildīt citas studiju prasības. Respondentu svešvalodu prasmes zināmā mērā atspoguļo centralizēto eksāmenu svešvalodā rezultāti (sk. 35. att.).

35. att. Aptauijāto privāto augstskolu studentu centralizēto eksāmenu svešvalodā rezultāti (%)

Tā kā centralizēto eksāmenu franču valodā kārtojais tikai 1 respondents, kurš ieguvis A līmeni, šis rādītājs netiek tālāk analizēts. Vairums respondentu kārtojuši centralizēto eksāmenu: angļu valodā (77,1 %), tai seko krievu valoda (17,2 %), tad vācu valoda (5,3 %). Tās ir arī populārākās svešvalodas skolās. Kā liecina Izglītības un zinātnes ministrijas dati, 2008./2009. mācību gadā angļu valodu apguva 82,85 % Latvijas skolēnu, franču valodu – 1,6 %, krievu valodu – 35,34 % un vācu valodu – 12,9 %.⁶¹ Arī lielākajā daļā Eiropas Savienības valstu gandrīz 90 % skolēnu mācās angļu valodu, apmēram 40 % – vācu valodu, 30 % – franču valodu, mazāk par 20 % – spāņu valodu.⁶²

Vislabākie rezultāti ir tiem respondentiem (17,2 %), kuri kārtojuši centralizēto eksāmenu krievu valodā kā svešvalodā: gandrīz puse (49,1 %) ieguvisi B līmeni. Vairums respondentu (77,1 %) kārtojuši centralizēto eksāmenu angļu valodā. Visbiežāk – 39,4 % gadījumu – šajā eksāmenā privāto augstskolu studenti ieguvisi C līmeni, B līmeni ieguvisi 23,2 % aptaujāto, D līmeni – 22,4 %, savukārt 7,7 % ieguvisi A līmeni un 6,5 % – E līmeni.

Iegūtie dati ir līdzīgi kopējam valsts vispārējās vidējās izglītības iestāžu absolventu centralizētā eksāmena angļu valodā līmenim trīs gados (sk. 36. att.). Kā redzams tabulā, lielākoties saņemts C un D vērtējums, resp., vidējais prasmju līmenis, kas labi parāda spējīgo un ļoti spējīgo absolventu grupu un atšķir zināšanās un prasmēs vājos skolēnus.⁶³

Līmenis	2009.g.		2008.g.		2007.g.	
	skaits	īpatsvars (%)	skaits	īpatsvars (%)	skaits	īpatsvars (%)
Vērtējums nav iegūts	0	0,00	0	0,00	0	0,00
F	1132	4,79	556	2,36	1047	4,64
E	4268	18,04	3705	15,75	2782	12,32
D	6646	28,10	7250	30,82	7502	33,23
C	6318	26,71	7180	30,52	6765	29,97
B	4259	18,01	3834	16,30	3696	16,37
A	1029	4,35	1001	4,25	783	3,47

36. att. Angļu valodas centralizētā eksāmena rezultāti no 2007. līdz 2009. gadam⁶⁴

⁶¹ Dati iegūti Izglītības un zinātnes ministrijā.

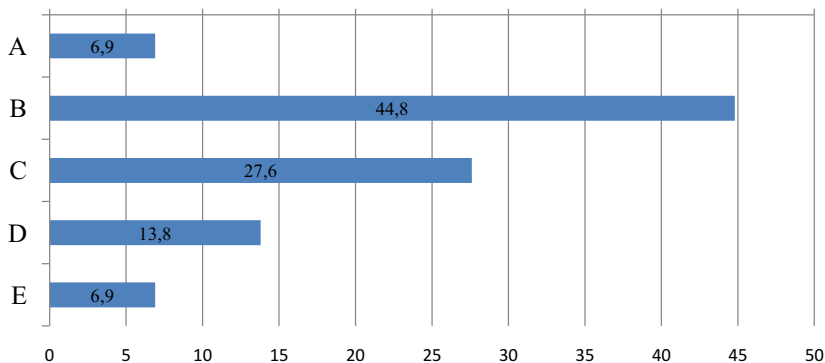
⁶² Key Data on Teaching Languages at School in Europe. 2008 Edition. Eurydice Network, Brussels, 2008, p. 69.

⁶³ VISC. Valsts pārbaudes darbi (norises statistika un rezultātu raksturojums) [tiešsaiste]. [Skatīts 28.08.2010.].

Pieejams: <http://visc.gov.lv/eksameni/vispizgl/statistika.shtml>

⁶⁴ Turpat.

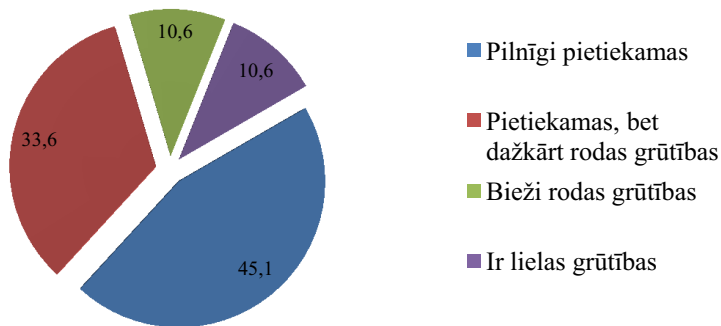
Vairums respondentu (44,8 %), kuri vismaz daļu priekšmetu augstskolā apgūst angļu valodā, centralizētajā eksāmenā angļu valodā ieguvuši B līmeni, vēl 27,6 % ieguvuši C līmeni, bet D līmeni – 13,8 % (sk. 37. att.), resp., studiju programmas angļu valodā izvēlējušies apgūt tie studenti, kuri pamatskolā un vidusskolā apguvuši angļu valodu pietiekami augstā līmenī. Gandrīz 7 % E līmeni ieguvušo absolventu var tikt uztverti, no vienas puses, kā apliecinājums zemajām augstskolas prasībām, taču, no otras puses, šis skaits nav tik liels un tam var būt gadījuma raksturs.

37. att. Angļu valodas zināšanu un prasmju vērtējums centralizētajā eksāmenā respondentiem, kuru studiju programmā kursi tiek docēti angļu valodā (%)

Augstskolā vismaz daļu studiju kursu krievu valodā apgūst 12% respondentu, kuri absolvējuši vidusskolas ar latviešu mācību valodu, un 70% mazākumtautību izglītības programmu absolventu.

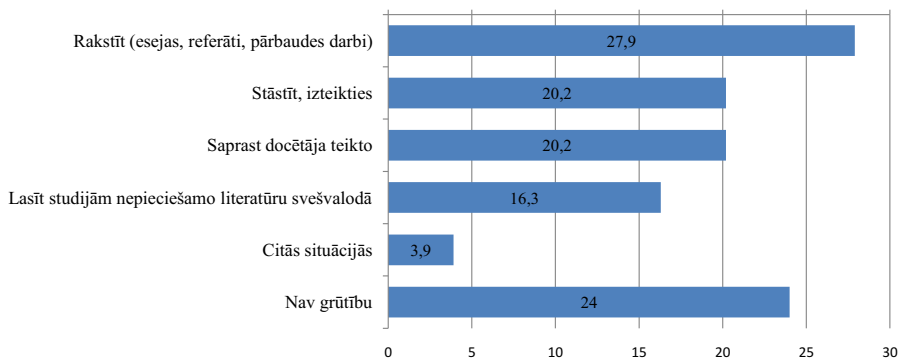
Novērtējot savas svešvalodu prasmes un to pietiekamību studijām, 45,1 % respondentu privātajās augstskolās atzinuši, ka tās ir pilnīgi pietiekamas un grūtības mācību procesā nerada. 33,6 % respondentu savas svešvalodu prasmes novērtējuši kā pietiekamas, atzīstot, ka studiju procesā dažkārt rodas grūtības. Svešvalodas izmantošana studiju procesā bieži rada grūtības 10,6 % respondentu, tikpat liels skaits studentu atzīst, ka tiem nepietiekama svešvalodas prasme rada lielas grūtības (sk. 38. att.).

38. att. Privāto augstskolu respondentu svešvalodu prasmju pašvērtējums (%)

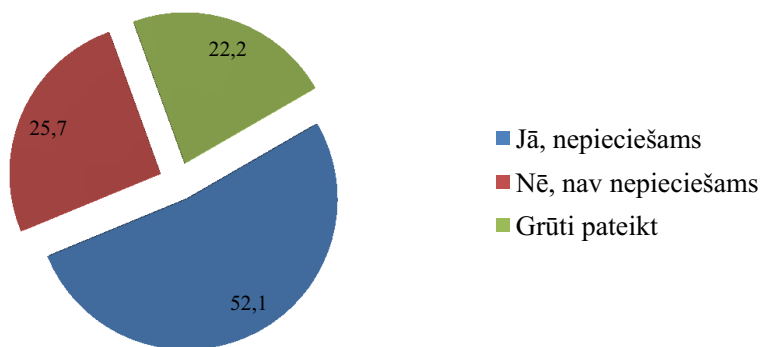
Problēmas svešvalodu lietojumā studiju procesā

Visbiežāk respondentiem grūtības svešvalodu lietojumā augstskolā sagādā dažādu darbu (eseju, referātu, pārbaudes darbu) rakstīšana (27,9 %). 20,2 % aptaujāto, kas studiju kursu daļēji apgūst svešvalodā, ir grūtības stāstīt un izteikties svešvalodā, tieši tikpat daudziem (20,2 %) ir grūtības saprast docētāja teikto. Nedaudz mazāk respondentu (16,3 %) atzīst, ka problēmas sagādā nepieciešamās literatūras studijas svešvalodā. 24,0 % respondentu norādījuši, ka tiem nav grūtību ar svešvalodu lietojumu augstskolā (sk. 39. att.).

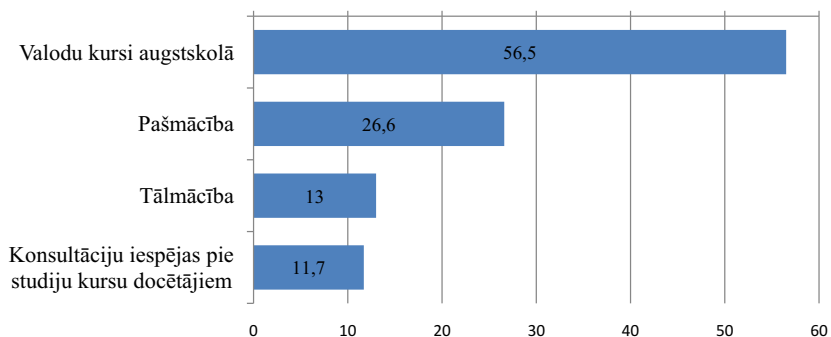
39. att. Privāto augstskolu respondentu grūtības svešvalodu lietojumā studiju procesā (%)

Vairāk nekā puse (52,1 %) respondentu norāda, ka tiem ir nepieciešams pilnveidot svešvalodas prasmes, lai sekmīgi studētu augstskolā. 25,7 % atzīst, ka šāda prasmju papildināšana nav nepieciešama, bet 22,2 % nav spējuši formulēt savu viedokli (sk. 40. att.).

40. att. Nepieciešamība pilnveidot svešvalodu prasmes sekmīgām studijām (%)

Vairāk nekā puse (56,5 %) respondentu, kas atzinuši, ka viņiem ir nepieciešams pilnveidot svešvalodu prasmes, lai sekmīgi studētu augstskolā, svešvalodu prasmes vēlētos papildināt valodu kursos augstskolā. Svešvalodu prasmes pašmācības ceļā pilnveidot vēlētos 25,6 %, bet tālmācību vai konsultāciju iespējas pie studiju kursu docētājiem izvēlētos attiecīgi 13,0 % un 11,7 % (sk. 41. att.).

41. att. Respondentu norādītie vēlami svešvalodu prasmju papildināšanas veidi (%)

Jāsecina, ka Eiropas Savienības valodu lietojums Latvijas augstskolās vēl nav sasniedzis tādus apmērus, kā tas ir, piemēram, iepriekš minētajā Kopenhāgenas Biznesa skolā (sk. 16. lpp.). Tomēr nedrīkst aizmirst faktu, ka 70% mazākumtautību izglītības programmu absolventu vismaz daļu studijas kursu Latvijas augstskolās apgūst krievu valodā (kas augstākās izglītības iestāžu līmenī tomēr būtu vērtējama kā svešvaloda).

Secinājumi

Izglītības sistēmai ir noteicošā loma valodas politikas īstenošanā. Mazākumtautību izglītības satura reforma un veiksmīga bilingvālās izglītības ieviešana ir bijusi nozīmīgākais solis Latvijas valodas politikā. Tas ļāvis nodrošināt latviešu valodas kā valsts valodas funkcionēšanu un veicināt sarežģīto sabiedrības lingvistiskās integrācijas procesu. Praksē ideālais valodas politikas mērķis, ko var sasniegt tikai ar izglītības sistēmas starpniecību, ir katra iedzīvotāja, kura dzimtā valoda nav latviešu valoda, pilnīga valsts valodas prasme un spēja aktīvi iesaistīties visās valsts norisēs.⁶⁵

2009.–2010. gadā pēc Latviešu valodas aģentūras pasūtījuma veikto aptauju⁶⁶ rezultāti liecina, ka studentiem, kas apguvuši mazākumtautību izglītības programmas, ir pietiekamas latviešu valodas prasmes. Tas nozīmē, ka 2004. gadā veiktā mazākumtautību izglītības satura reforma, kas īstenota ar mērķi palielināt latviešu valodas īpatsvaru mācību procesā, veiksmīgi īstenota, noteikti atzīstams mazākumtautību izglītības iestāžu skolotāju lielais ieguldījums un profesionalitāte. Arī skolēnu, kas apguvuši mazākumtautību izglītības programmas, un Latvijas augstskolu studentu sniegtais mazākumtautību izglītības satura reformas vērtējums pakāpeniski uzlabojas. 2010. gadā BISS veiktais pētījums liecina, ka augstskolu studentu reformu vērtē pārsvarā pozitīvi un latviešu valodas prasme tiek uztverta kā būtisks ieguldījums viņu cilvēkkapitālā: valsts valodas prasme paplašina saskarsmes iespējas, atvieglo viņu iekļaušanos Latvijas augstākās izglītības iestādēs un darba tirgū.⁶⁷

Lielākā daļa vispārējo vidējo mazākumtautību izglītības programmu absolventu ir apguvuši latviešu valodu augstskolas studijām pietiekamā līmenī. Pozitīvi tiek vērtēta gan viņu latviešu valodas prasme, gan arī latviešu valodas mācību kvalitāte vidusskolā. Salīdzinot iegūtos rezultātus valsts un privātajās augstskolās, var secināt, ka lielākas problēmas latviešu valodas lietojumā studiju procesā ir privātajās augstskolās, šo augstskolu studentiem ir zemāks prasmju līmenis latviešu valodas un literatūras centralizētajā eksāmenā un arī vājākas latviešu valodas prasmes, lielākas problēmas pilnvērtīgi piedalīties studiju programmās, kuras tiek īstenotas latviešu valodā.

Iegūtie dati tāpat ļauj secināt, ka pastāv latviešu valodas apguves un mācīšanas problēmas profesionālajās izglītības iestādēs, jo tieši šo mācību iestāžu absolventiem, kuri iestājušies augstskolā, ir viszemākie centralizētā eksāmena rezultāti latviešu valodā un literatūrā rādītāji. Pilnīgas informācijas ieguvei būtu salīdzināmi to skolēnu mācību sasniegumi latviešu valodā, kuri pēc pamatskolas beigšanas iestājas vispārējās vidējās un profesionālās izglītības iestādēs. Kā rāda Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskolas veiktā pētījuma rezultāti⁶⁸, zināmas problēmas latviešu valodas apgūvē konstatējamas pamatskolas izglītības posmā.

Pētījumā iegūtie dati un atziņas dod iespēju labāk novērtēt izglītības satura reformas rezultātus un rosina skolotājus izvērtēt dažādus valodas mācību metodikas aspektus – kam tieši mācību procesā būtu pievēršama lielāka uzmanība un jāvelti vairāk laika, kāda veidojas skolēnu

⁶⁵ Druvieta, I. *Latvijas valodas politika Eiropas Savienības kontekstā*. Rīga: LZA EI, 1998, 131. lpp.

⁶⁶ SKDS. *Latviešu valodas prasme un lietojums augstākās izglītības iestādēs* : mazākumtautību studentu aptauja. VVA. Rīga, 2008, 69 lpp.; Akseido. *Latviešu valodas prasme un lietojums juridisko personu dibinātās augstākās izglītības iestādēs* : pētījuma gala ziņojums. LVA. Rīga, 2010, 60 lpp.

⁶⁷ BISS. *Vidusskolēnu pilsoniskās un lingvistiskās attieksmes, apgūstot mazākumtautību izglītības programmas* : pētījuma ziņojums [tiešsaiste]. IZM. Rīga, 2010, 53. lpp. [skatīts 6.09.2010].

Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/BISS_pet_skolnieku_attieksmes.pdf

⁶⁸ *Latviešu valodas lietojums profesionālajā izglītībā – situācijas izpēte un ieteikumi* [tiešsaiste]. A. Auniņa, F. Lomanova, I. Palkeviča u. c. Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskola. Rīga, 2010, 11. lpp. [skatīts 9.11.2020].

Pieejams: http://www.valoda.lv/downloadDoc_444/mid_510

attieksme gan pret savu dzimto un valsts valodu, kāda ir latviešu valodas prasmes vērtība un nepieciešamība mūsdienu Latvijā un kāda ir skolā iegūtās latviešu valodas prasmes kvalitāte.

2004. gada mazākumtautību izglītības satura reforma, palielinot latviešu valodas īpatsvaru vidusskolas mācību procesā, bija rezultāts kvalitatīvas un vienotas izglītības pilnīgai nodrošināšanai Latvijā. Īstenotā reforma atbilst sabiedrības un laikmeta prasībām, nodrošinot visiem Latvijas skolu absolventiem vienlīdzīgas tiesības uz turpmāku izglītību un darba iespējām valstī. Kā secināts pētījumā „Valodu prasmes ietekme uz ekonomiski aktīvo iedzīvotāju dzīves kvalitāti”⁶⁹, latviešu valodas prasmju trūkums Latvijā liedz ieņemt gan labāk atalgotus amatus, gan brīvi izvēlēties darba nozari atbilstoši katra personiskajām interesēm.

Jāņem vērā, ka būtisks izaicinājums jau tuvākajā nākotnē izglītības jomā būs daudzvalodība un tās radītās iespējas gan individuāli, gan valsts līmenī. Latvijai ir jāveido un jānostiprina tāda izglītības sistēma, kas spētu piemēroties Eiropas Savienības pamatnostādņem daudzvalodības veicināšanai. Tas nozīmē nodrošināt pēctecību svešvalodu apguvē visos izglītības posmos. Veiksmīgi īstenotā bilingvālā izglītība Latvijas mazākumtautību skolās ir paraugs bilingvālās izglītības ieviešanai nākotnē arī skolās ar latviešu mācībvalodu. Pašlaik tieši mazākumtautību skolu administrācija un skolotāji arvien biežāk apliecina, ka šīs skolas jau domā par mācībām trīs valodās, pievienojot angļu valodu, un atsevišķas skolas jau īsteno šādu modeli.⁷⁰

Taču vienlaikus Latvijas valodas situācijā vienmēr aktuāla būs latviešu valodas kā dzimtās un kā otrās valodas kvalitatīva apguve. Izglītības sistēmai būtu jānodrošina gan valsts valodas, gan arī svešvalodu prasme.

Joprojām problemātisks, īpaši privātajās augstākās izglītības iestādēs, ir latviešu un krievu valodas lietojums un šo valodu konkurence. Fakti liecina, ka krievvalodīgie studenti ārpus tiešā studiju procesa auditorijās lielākoties sazinās krievu valodā. Latviskas lingvistiskās vides izveidi nesekmē, protams, arī latviešu studenti, kuri piemērojas krieviski runājošiem studiju biedriem, tādējādi nostiprinot krievu valodas pašpietiekamību augstskolā. Latviešu pasivitāte komunikācijas valodas izvēlē ir reāls drauds sabiedrības integrācijai uz latviešu valodas pamata.

Bilingvālās izglītības ieviešanai un īstenošanai Latvijā ir liela nozīme sabiedrības integrācijā un vienlīdzīgu tiesību iedzīvotājiem valstī. Taču jāņem vērā, ka mazākumtautību izglītības satura reformas realizācija var būt pilnvērtīga un veiksmīga tikai tad, ja vienlaikus tiek veikti arī citi pasākumi latviešu valodas kā valsts valodas un sabiedrībai kopīgas valodas nostiprināšanā – valsts valodas statusa tālākai juridiskai reglamentēšanai (tajā skaitā augstākajā izglītībā), valodas zinātniskai izpētei, kopšanai un standartizācijai, zinātniskas un populārzinātniskas literatūras izdošanai, pozitīvas attieksmes veicināšanai u. c. pasākumiem latviešu valodas konkurētspējas un prestiža nodrošināšanā.

⁶⁹ Data Serviss. *Valodu prasmes ietekme uz ekonomiski aktīvo iedzīvotāju dzīves kvalitāti* : sociolingvistiskā pētījuma kopsavilkums. VVA. Rīga: Talsu tipogrāfija, 2005, 32 lpp.

⁷⁰ BISS. *Vidusskolēnu pilsoniskās un lingvistiskās attieksmes, apgūstot mazākumtautību izglītības programmas* : pētījuma ziņojums [tiešsaiste]. IZM. Rīga, 2010, 45. lpp. [skatīts 6.09.2010].

Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/BISS_pet_skolnieku_attieksmes.pdf

LITERATŪRA

Aksedo. *Latviešu valodas prasme un lietojums juridisko personu dibinātās augstākās izglītības iestādēs* : pētījuma gala ziņojums. LVA. Rīga, 2010, 60 lpp.

Beikers, K. *Bilingvisma un bilingvālās izglītības pamati*. Rīga: Nordik, 2002, 341 lpp.

BISS. *Centralizēto eksāmenu pēdējo trīs gadu rezultātu analīze un sagatavošana pārejai uz vienotu latviešu valodas eksāmenu 2012. gadā izpēte* [tiešsaiste]. LR IZM. Rīga: 2009, 38 lpp. [skatīts 28.10.2010.]. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Registri_statistika/IZM-petijums-pareja-uz-vienotu-latv-val-eksamenu.pdf

BISS. *Valoda*: atskaite [tiešsaiste]. Rīga, 2008, 105 lpp. [skatīts 6.09.2010.]. Pieejams: http://www.valoda.lv/downloadDoc_435/mid_510

BISS. *Vidusskolēnu pilsoniskās un lingvistiskās attieksmes, apgūstot mazākumtautību izglītības programmas* : pētījuma ziņojums [tiešsaiste]. IZM. Rīga, 2010, 68 lpp. [skatīts 6.09.2010.]. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/BISS_pet_skolnieku_attieksmes.pdf

Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audīts. Red. N. Muižnieks. LU SZF Sociālo un politisko pētījumu institūts. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010, 292 lpp.

Cummins, J. *Negotiating identities: Education for empowerment in a diverse society* [tiešsaiste]. Los Angeles, CA: California Association of Bilingual Education, p. 117. [skatīts 4.11.2010.]. Pieejams: www.joanwink.com/scheditemseffects-of-bilingual.jpg

Data Serviss. *Latviešu valodas attīstības un lietojuma problēmas*: padziļināta analīze. Rīga, 2004, 44 lpp.

Data Serviss. *Latvijas valodas situācijas sociolingvistiskā izpēte* : pārskats par pētījumu. LVA. Rīga: 2009, 79 lpp.

Data Serviss. *Valodas situācijas sociolingvistiskā izpēte* : pielikums. 1. daļa. Rīga, 2009, 118 lpp.

Data Serviss. *Valodas situācijas sociolingvistiskā izpēte* : pielikums. 2. daļa. Rīga, 2009, 119.–244. lpp.

Data Serviss. *Valodas situācijas sociolingvistiskā izpēte* : pielikums. 3. daļa. Rīga, 2009, 245.–301. lpp.

Data Serviss. *Valodu prasmes ietekme uz ekonomiski aktīvo iedzīvotāju dzīves kvalitāti* : sociolingvistiskā pētījuma kopsavilkums. VVA. Rīga: Talsu tipogrāfija, 2005, 32 lpp.

Daudzvalodība kā Eiropas resurss. S. Jauces intervija ar EFNĻ prezidentu Gerhardu Štikelu. *Latvija Eiropas Savienībā*, Nr. 8, 2007, 6.—9. lpp.

Druviete, I. Augstākā izglītība sociolingvistisko jomu kontekstā. No: *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : Rakstu krājums 11. Liepāja: LiePa, 2007, 138.—146. lpp.

Druviete, I. *Latvijas valodas politika Eiropas Savienības kontekstā*. Rīga: LZA EI, 1998, 192 lpp.

Druviete, I. *Skatījums. Valoda, sabiedrība, politika*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010, 240 lpp.

Eiropas Padome. *Valodas politikas nodaļa. Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana*. Rīga: Madonas poligrāfists, 2006, 220 lpp.

Fieldex. *Valodas situācijas sociolingvistiskā izpēte* : pētījuma rezultātu ziņojums (dziļās intervijas). Rīga, 2009, 79 lpp.

Hirša, Dz. *Izglītības reforma: realitāte un izdomājumi*. *Latvijas Avīze*, 06.03.2004.

Izglītības likums [tiešsaiste]. 29.10.1998. [skatīts 26.08.2010.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50759>

Key Data on Teaching Languages at School in Europe. 2008 Edition. Brussels: Eurydice Network, 2008, 134 p.

Laiveniece, D. *Latviešu (dzimtās) valodas mācību modelis pusaudžu vecuma skolēniem* : promocijas darba kopsavilkums. Rīga, 2004. 60 lpp.

LAT 2: Mūsdienu metodikas rokasgrāmata skolotājiem. O. Burkevica, L. Grigule, L. Holms. Rīga: LVAVP, 2001, 216 lpp.

Latviešu valoda 15 neatkarības gados: lingvistiskā situācija, attieksme, procesi, tendences. V. Vīķe-Freiberga, R. Apinis, L. Azarova u. c.; VVK. Rīga: Zinātne, 2007, 589 lpp.

Latviešu valodas lietojums profesionālajā izglītībā – situācijas izpēte un ieteikumi [tiešsaiste]. A. Auniņa, F. Lomanova, I. Palkeviča u. c. Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskola. Rīga: 2010, 54 lpp. [skatīts 9.11.2020.]. Pieejams: http://www.valoda.lv/downloadDoc_444/mid_510

LR Ministru Kabinets. *Augstākās izglītības likums* : likumprojekts [tiešsaiste]. 9.07.2008. [skatīts 17.08.2010]. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/saeima9/lasa?dd=LP0794_0

LVAVA. *Bilingvālā izglītība: pasaules un Latvijas pieredze* : bilingvālo mācību skolotājam. Labas prakses piemēri. Sast. S. Mackeviča, A. Visocka. Rīga: Jelgavas tipogrāfija, 2008, 136 lpp.

Markus, D., Grīnfelds, A., Švinks, U. *Bilingvālās izglītības ieviešanas izpēte. Skolotāju darbs 2000–2001*. Rīga: SIA „Puse Plus”, 2002, 71 lpp.

Miezaine, Z. *Suvenīrs no Latvijas – augstākā izglītība* [tiešsaiste]. Publicēts 23.03.2010. [skatīts 22.09.2010.] Pieejams: http://www.politika.lv/temas/izglitiba_un_nodarbinatiba/18074/

National Languages in Higher Education. Ed. by M. Humar, M. Ž. Karer. Ljubljana: ZRC Publishing, 2010, 129 p.

Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem [tiešsaiste]. Ministru kabineta noteikumi Nr. 715, 2.09.2008. [skatīts 26.08.2010.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=181216>

Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2009. gadā [tiešsaiste]. Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības departaments. Rīga, 2009. [skatīts 9.09.2010]. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/registri-statistika/statistika-augstaka/parskats-2009.html>

Poriņa, V. *Valsts valoda daudzvalodīgajā sabiedrībā: individuālais un sociālais bilingvisms Latvijā*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2009, 206 lpp.

SKDS. *Latviešu valodas prasme un lietojums augstākās izglītības iestādēs: mazākumtautību studentu aptauja*. VVA. Rīga, 2008, 69 lpp.

VISC. *Valsts pārbaudes darbi (norises statistika un rezultātu raksturojums)* [tiešsaiste]. [skatīts 28.08.2010.]. Pieejams: <http://visc.gov.lv/eksameni/vispizgl/statistika.shtml>

Valsts valodas likums. Fakti un dezinformācija. M. Čaklā intervija ar I. Druvieti. *Literatūra un Māksla Latvijā*, 15.07.1999.

PIELIKUMI

1. pielikums

Latviešu valodas aģentūras un SIA „SKDS” izstrādātā aptaujas anketa valsts augstskolu studentiem, kuri absolvējuši vispārējās vidējās izglītības iestādes, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas (2008. gada oktobris)

**1. Lūdzu, raksturojiet vispārējo vidējo izglītību, kuru Jūs ieguvāt!
Kurā gadā Jūs beidzāt vidusskolu? (Ierakstīt gadu.)**

**2. Kura virziena izglītības programmu Jūs apgūvāt?
(Norādīt apgūto izglītības programmu. Viena atbilde.)**

Vispārējās izglītības	1
Humanitārā un sociālā virziena	2
Matemātikas, dabaszinātņu un tehnikas virziena	3
Profesionālā virziena	4
Cits (norādiet, kāds)	5

**3. Kāds bija Jūsu centralizētā eksāmena latviešu valodā un literatūrā mācību
sasniegumu līmenis? (A, B, C, D, E, F)**

**4. Kā Jūs vērtējat savu latviešu valodas prasmi? Vai tā ir pietiekama, lai studētu
augstskolā, kur mācības notiek latviešu valodā? (Viena atbilde.)**

Tā ir pilnīgi pietiekama studijām, nav grūtību	1
Tā kopumā ir pietiekama, bet dažkārt rodas grūtības	2
Bieži rodas grūtības	3
Ir lielas grūtības	4

**5. Novērtējiet savu latviešu valodas prasmi šādos valoddarbības veidos! (Atzīmējiet
vienu atbildes variantu katrā rindīņā.)**

		Izcili	Teicami	Labi	Viduvēji	Vāji
1	Lasīšana	5	4	3	2	1
2	Rakstīšana	5	4	3	2	1
3	Runāšana	5	4	3	2	1
4	Klausīšanās	5	4	3	2	1

**6. Kā Jūs vērtējat latviešu valodas mācīšanas kvalitāti vidusskolā, kurā mācījāties?
(Viena atbilde.)**

Pilnīgi pietiekama	1
Drīzāk pietiekama	2
Drīzāk nepietiekama	3
Pilnīgi nepietiekama	4
Grūti pateikt	8

7. Kā Jūs vērtējat to, ka vidusskolā mācību priekšmeti tika mācīti arī latviešu valodā?
(Atzīmējiet vienu atbildes variantu katrā rindiņā.)

	Pilnīgi piekrītu	Drīzāk piekrītu	Drīzāk nepiekrītu	Pilnīgi nepiekrītu	Grūti pateikt
Tas palīdzēja pilnveidot manas latviešu valodas prasmes	1	2	3	4	8
Tas radīja grūtības mācībās	1	2	3	4	8
Ja vidusskolā mācības notiktu tikai mazākumtautību valodā, būtu daudz grūtāk mācīties augstskolā	1	2	3	4	8
Pamatskolā latviešu valoda apgūta pietiekami labi, lai vidusskolā apgūtu mācību priekšmetus latviešu valodā	1	2	3	4	8
Tas palīdzēja komunikācijā dažādās dzīves situācijās	1	2	3	4	8

Jautājumi par Jūsu izvēlēto studiju programmu

8. Kādās situācijās Jums rodas grūtības latviešu valodas lietojumā? (Atzīmējiet visas piemērotās atbildes.)

Saprast docētāja teikto	1
Lasīt studijām nepieciešamo literatūru latviešu valodā	2
Rakstīt (esejas, referātus, pārbaudes darbus u. c.)	3
Stāstīt, izteikties	4
Citās situācijas (norādiet)	5
Nav grūtību	6

9. Vai Jums ir nepieciešama papildu latviešu valodas apguve, lai sekmīgi studētu augstskolā?

Jā	1	Pāriet pie 10. jautājuma
Nē	2	Pāriet pie 11. jautājuma

10. Kādā veidā Jūs vēlētos papildināt savu latviešu valodas prasmi, lai sekmīgi apgūtu mācību saturu? (Atzīmējiet visas nepieciešamās atbildes.)

Kursi docētāja vadībā	1
Konsultāciju iespējas pie studiju kursu docētājiem	2
Pašmācības materiāli	3
Tālmācība	4
Cits veids (norādiet)	5

11. Lūdzu, raksturojiet, cik bieži Jūs izmantojat mācību literatūru šādās valodās (grāmatas, rakstus žurnālos u. tml.) (Atzīmējiet vienu atbildes variantu katrā rindiņā.)

		Bieži	Dažkārt	Nekad
1	Latviešu valodā	1	2	3
2	Krievu valodā	1	2	3
3	Angļu valodā	1	2	3
4	Vācu valodā	1	2	3
5	Citās valodās	1	2	3

12. Cik bieži studiju vajadzībām Jūs izmantojat informāciju elektroniskajos resursos (internetā) šādās valodās? (Atzīmējiet vienu atbildes variantu katrā rindiņā.)

		Bieži	Dažkārt	Nekad
1	Latviešu valodā	1	2	3
2	Krievu valodā	1	2	3
3	Angļu valodā	1	2	3
4	Vācu valodā	1	2	3
5	Citās valodās	1	2	3

Citi jautājumi. Atgādinām, ka aptauja ir anonīma, dati tiks analizēti kopēja pārskata vajadzībām.

1. Kādā studiju programmas tematiskajā grupā Jūs studējat? (Lūdzu, atzīmējiet vienu atbildi.)

Ja Jūs neesat pārliecināts, kuras grupas studiju programmā mācāties, lūdzu, ierakstiet tās nosaukumu ailītē „Cits”.

Dabaszinātnes, matemātika un informāciju tehnoloģijas	1
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	2
Humanitārās zinātnes un māksla	3
Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	4
Izglītība	5
Lauksaimniecība	6
Pakalpojumi	7
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	8
Cits (ierakstīt)	9

2. Kura kursa students Jūs esat?

1. kursa students	1
2. kursa students	2

3. Jūsu dzimums?

Vīrietis	1
Sieviete	2

4. Jūsu vecums (Lūdzu, norādiet pilnus gadus.) _____

Paldies par līdzdalību aptaujā!

2. pielikums

LVA un SIA „Aksedo” izstrādātā aptaujas anketa privāto augstskolu studentiem, kuri absolvējuši vispārējās vidējās izglītības iestādes, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas (2010. gada marts–aprīlis)

1. Kurā gadā Jūs beidzāt vidusskolu?

2. Kāda ir Jūsu dzimtā valoda?

- a) latviešu
- b) krievu
- c) baltkrievu
- d) ukraiņu
- e) poļu
- f) lietuviešu
- g) citu _____

3. Kura virziena izglītības programmu Jūs apguvāt?

- a) vispārējās izglītības
- b) humanitārā un sociālā virziena
- c) matemātikas, dabaszinātņu un tehnikas virziena
- d) profesionālā virziena
- e) cits _____ (norādīt)

4. Kāds bija Jūsu iegūtais mācību sasniegumu līmenis centralizētajā eksāmenā latviešu valodā un literatūrā? (A, B, C, D, E, F)

5. Kāds bija Jūsu iegūtais mācību sasniegumu līmenis centralizētajā eksāmenā svešvalodā? (A, B, C, D, E, F)

- a) angļu _____
- b) vācu _____
- c) franču _____
- d) krievu _____
- e) citā _____

6. Kura līmeņa programmu Jūs apgūstat?

- a) akadēmiskā bakalaura programmu
- b) akadēmiskā maģistra programmu
- c) doktora studiju programmu
- d) 1. līmeņa augstākās profesionālās izglītības programmu
- e) 2. līmeņa augstākās profesionālās izglītības programmu
- f) profesionālā bakalaura programmu
- g) profesionālā maģistra programmu

9. Kurā(-ās) valodā(-ās) tiek docēti mācību kursi Jūsu izvēlētajā studiju programmā?

- a) latviešu
- b) angļu
- c) krievu
- d) cita atbilde _____

10. Ja Jūsu studiju programmā mācību kursi tiek docēti vairākās valodās, kā Jūs to vērtējat? Kāpēc?

11. Kā Jūs vērtējat savu latviešu valodas prasmi? Vai tā ir pietiekama, lai studētu augstskolā, kur mācības notiek latviešu valodā?

- a) pilnīgi pietiekama studijām, nav grūtību
- b) pietiekama, bet dažkārt rodas grūtības
- c) bieži rodas grūtības
- d) ir lielas grūtības
- e) cits _____

12. Lūdzu, novērtējiet savu latviešu valodas prasmi šādos valoddarbības veidos.

	Vāji (3)	Viduvēji (4–5)	Labi (6–7)	Teicami (8–9)	Izcili (10)	Grūti pateikt
Lasišana						
Rakstīšana						
Klausīšanās						
Runāšana						

13. Kā Jūs vērtējat latviešu valodas mācīšanas kvalitāti vidusskolā, kurā mācījāties?

- a) pilnīgi pietiekama
- b) drīzāk pietiekama
- c) drīzāk nepietiekama
- d) pilnīgi nepietiekama
- e) grūti pateikt

14. Kā Jūs vērtējat to, ka vidusskolā mācību priekšmeti tika mācīti arī latviešu valodā?

- a) tas palīdzēja pilnveidot manas latviešu valodas prasmes
- b) tas radīja grūtības mācībās
- c) tas palīdzēja uzlabot komunikāciju dažādās dzīves situācijās
- d) pamatskolā latviešu valoda apgūta pietiekami labi, lai vidusskolā apgūtu mācību priekšmetus latviešu valodā
- e) ja vidusskolā mācības notiktu tikai mazākumtautību valodā, būtu daudz grūtāk mācīties augstskolā, kur mācības notiek latviešu valodā

15. Kurus mācību priekšmetus vidusskolā Jūs apguvāt latviešu valodā?

- a) ģeogrāfiju
- b) vēsturi
- c) biznesa ekonomiskos pamatus
- d) informātiku
- e) fiziku
- f) ķīmiju
- g) bioloģiju
- h) veselības mācību
- i) dabaszinības
- j) mūziku
- k) kultūras vēsturi
- l) sportu
- m) _____

16. Kādās situācijās Jums rodas grūtības latviešu valodas lietojumā augstskolā?

- a) saprast docētāja teikto
- b) lasīt studijām nepieciešamo literatūru latviešu valodā
- c) rakstīt (esejas, referātus, pārbaudes darbus u. tml.)
- d) stāstīt, izteikties
- e) citās situācijās _____
- f) nav grūtību

17. Kurā valodā Jūs parasti sazināties augstskolā ar grupas biedriem?

- a) ar visiem runāju latviski
- b) ar visiem runāju krieviski
- c) attiecīgajā studiju mācībvalodā
- d) piemērojos sarunu biedra runātajai valodai
- e) nepievēršu uzmanību saziņas valodai
- f) cita atbilde _____

18. Kādas ir latviešu valodas lietojuma problēmas Jūsu augstskolā?

- a) kursabiedriem ir vājas latviešu valodas prasmes
- b) docētājiem ir vājas latviešu valodas prasmes
- c) ir ierobežotas iespējas lietot latviešu valodu
- d) problēmu nav
- e) cita atbilde _____

19. Vai Jums nepieciešams pilnveidot latviešu valodas prasmi, lai sekmīgi studētu augstskolā?

- a) jā
- b) nē
- c) nē, jo studijas notiek citā valodā
- d) grūti pateikt

20. Kādā veidā Jūs vēlētos papildināt savu latviešu valodas prasmi, lai sekmīgi apgūtu mācību saturu?

- a) valodas kursi augstskolā
- b) konsultāciju iespējas pie studiju kursu docētājiem
- c) pašmācība
- d) tālmācība
- e) cits variants _____

21. Lūdzu, raksturojiet, cik bieži Jūs izmantojat mācību literatūru šādās valodās (grāmatas, rakstus žurnālos u. tml.).

	Bieži	Dažkārt	Nekad	Grūti pateikt
Latviešu valodā				
Angļu valodā				
Vācu valodā				
Krievu valodā				
Citās valodās (norādīt)				

22. Cik bieži studiju vajadzībām Jūs izmantojat informāciju elektroniskajos resursos (internetā) šādās valodās?

	Bieži	Dažkārt	Nekad	Grūti pateikt
Latviešu valodā				
Angļu valodā				
Vācu valodā				
Krievu valodā				
Citās valodās (norādīt)				

23. Kādā studiju programmas tematiskajā grupā Jūs studējat?

Dabaszinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	
Humanitārās zinātnes un māksla	
Inženierzinātne, ražošana un būvniecība	
Izglītība	
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	
Lauksaimniecība	
Pakalpojumi	
Cits variants	

24. Kura kursa students Jūs esat?

25. Dzimums?

26. Vecums?

27. Augstskolas atrašanās vieta (Rīga, Kurzeme, Zemgale, Latgale).

3. pielikums

*LVA un SIA „Aksedo” izstrādātās aptaujas anketa privāto augstskolu studentiem,
kuri absolvējuši vispārējās vidējās izglītības iestādes ar latviešu mācībvalodu
(2010. gada marts—aprīlis)*

1. Kurā gadā Jūs beidzāt vidusskolu?

2. Kāda ir Jūsu dzimtā valoda?

- a) latviešu
- b) krievu
- c) baltkrievu
- d) ukraiņu
- e) poļu
- f) lietuviešu
- g) citu _____

3. Kura virziena izglītības programmu Jūs apgūvat?

- a) vispārējās izglītības
- b) humanitārā un sociālā virziena
- c) matemātikas, dabaszinātņu un tehnikas virziena
- d) profesionālā virziena
- e) cits _____ (norādīt)

4. Kāds bija Jūsu iegūtais mācību sasniegumu līmenis centralizētajā eksāmenā latviešu valodā un literatūrā? (A, B, C, D, E, F)

5. Kāds bija Jūsu iegūtais mācību sasniegumu līmenis centralizētajā eksāmenā svešvalodā? (A, B, C, D, E, F)

- a) angļu _____
- b) vācu _____
- c) franču _____
- d) krievu _____
- e) citā _____

6. Kura līmeņa programmu Jūs apgūstat augstskolā?

- a) akadēmiskā bakalaura programmu
- b) akadēmiskā maģistra programmu
- c) doktora studiju programmu
- d) 1. līmeņa augstākās profesionālās izglītības programmu
- e) 2. līmeņa augstākās profesionālās izglītības programmu
- f) profesionālā bakalaura programmu
- g) profesionālā maģistra programmu

7. Kurā(-ās) valodā(-ās) tiek docēti mācību kursi Jūsu izvēlētajā studiju programmā?

- a) latviešu
- b) angļu
- c) krievu
- d) cita atbilde _____

8. Kurā valodā, Jūsprāt, būtu jānotiek studijām augstskolā?

9. Ja Jūsu studiju programmā mācību kursi tiek docēti vairākās valodās, kā Jūs to vērtējat?

10. Ja Jūsu studiju programmā mācību kursi tiek docēti vairākās valodās, kāda bija Jūsu motivācija, izvēloties studiju programmu, kurā daļu no priekšmetiem apgūst arī svešvalodā?

- a) lai celtu savu konkurētspēju
- b) citās augstskolās netiek piedāvāta šī studiju programma citās mācībvalodās
- c) lai labāk apgūtu šo svešvalodu
- d) tiku uzņemts(-a) tikai šajā studiju programmā
- e) cita atbilde _____

11. Ja Jūsu studiju programmā mācību kursi tiek docēti vairākās valodās, vai Jūsu svešvalodu prasmes ir pietiekamas, lai studētu programmā, kur mācības nenotiek tikai latviešu valodā?

- a) pilnīgi pietiekamas studijām, nav grūtību
- b) pietiekamas, bet dažkārt rodas grūtības
- c) bieži rodas grūtības
- d) ir lielas grūtības
- e) cita atbilde _____

12. Ja Jūsu studiju programmā mācību kursi tiek docēti vairākās valodās, kādās situācijās Jums rodas grūtības svešvalodu lietojumā augstskolā?

- a) saprast docētāja teikto
- b) lasīt studijām nepieciešamo literatūru svešvalodā
- c) rakstīt (esejas, referātus, pārbaudes darbus u.tml.)
- d) stāstīt, izteikties
- e) citās situācijās _____
- f) nav grūtību

13. Vai Jums nepieciešams pilnveidot svešvalodu prasmes, lai sekmīgi studētu augstskolā?

- a) jā
- b) nē
- c) grūti pateikt

14. Kādā veidā Jūs vēlētos papildināt savas svešvalodu prasmes, lai sekmīgi apgūtu mācību saturu?

- a) valodas kursi augstskolā
- b) konsultāciju iespējas pie studiju kursu docētājiem
- c) pašmācība
- d) tālmācība
- e) cits variants _____

15. Kādā valodā Jūs parasti sazināties augstskolā ar grupas biedriem?

- a) ar visiem runāju latviski
- b) ar visiem runāju krieviski
- c) sazinos attiecīgajā studiju mācībvalodā
- d) piemērojos sarunu biedra runātajai valodai
- e) nepievēršu uzmanību saziņas valodai
- f) cita atbilde _____

16. Kādas ir latviešu valodas lietojuma problēmas Jūsu augstskolā?

- a) kursabiedriem ir vājas latviešu valodas prasmes
- b) docētājiem ir vājas latviešu valodas prasmes
- c) ir ierobežotas iespējas lietot latviešu valodu
- d) problēmu nav
- e) cita atbilde _____

17. Lūdzu, raksturojiet, cik bieži Jūs izmantojat mācību literatūru šādās valodās (grāmatas, rakstus žurnālos u. tml.).

	Bieži	Dažkārt	Nekad	Grūti pateikt
Latviešu valodā				
Angļu valodā				
Vācu valodā				
Krievu valodā				
Citās valodās (norādīt)				

18. Cik bieži studiju vajadzībām Jūs izmantojat informāciju elektroniskajos resursos (internetā) šādās valodās?

	Bieži	Dažkārt	Nekad	Grūti pateikt
Latviešu valodā				
Angļu valodā				
Vācu valodā				
Krievu valodā				
Citās valodās (norādīt)				

19. Kādā studiju programmas tematiskajā grupā Jūs studējat?

Dabaszinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	
Humanitārās zinātnes un māksla	
Inženierzinātne, ražošana un būvniecība	
Izglītība	
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	
Lauksaimniecība	
Pakalpojumi	
Cits variants	

20. Kura kursa students Jūs esat?

21. Dzimums?

22. Vecums?

23. Augstskolas atrašanās vieta (Rīga, Kurzeme, Zemgale, Latgale).

Latviešu valodas aģentūra
Latviešu valodas prasme un lietojums augstākās izglītības iestādēs: mazākumtautību
izglītības satura reformas rezultāti, 2010

Latviešu valodas aģentūra
Lāčplēša ielā 35-5, Rīga, LV-1011
Tālrunis 67201680
Mājaslapa: www.valoda.lv

The background of the page is a light gray color with several diagonal stripes of a slightly darker shade of gray. These stripes are of varying widths and angles, creating a dynamic, abstract pattern. In the lower right quadrant, there is a small, white, geometric shape that resembles a folded piece of paper or a stylized letter 'A'.

2010